

İttifakın Bedeli: Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Kamuoyunda Rus Karadeniz Filosu Sorunu

The Price of the Alliance: The effect of the Russian Black Sea Fleet Problem on Ottoman Public Opinion in the First World War

Ahmet KÖKSAL*

Öz

Brest-Litovsk Antlaşması ile Rus donanmasının Almanya eline geçmesi Osmanlı kamuoyunda da ciddi bir hareketlilik meydana getirdi. Savaşın ağır koşulları içerisinde Osmanlı basını, bir anda müttefiklik hukukunun gereği, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de verdiği mücadele, Ruslarla girilen tarihsel rekabet gibi yinelenen haberlere yer vermeye başlamıştır. Bu heyecan kısa sürede beklentileri de arttırmıştı. Yazılarda Rus filosunun ganimet hükmünde olduğuna şüphe olmadığı uzun uzadıya tartışılırken, tarihsel süreç ve devletler hukuku gibi meselenin tüm yönleri değerlendiriliyordu. Gazete yazılarında Karadeniz meselesi açık bir şekilde ele alınıyor, Almanya ve diğer müttefiklerin Osmanlılar için donanmanın neden bu kadar önemli olduğunu anlaması gerektiği üzerinde özellikle duruluyordu. Basında, dış gelişmeler dolayısıyla gerekenlerin yapılması amacıyla hükûmete de açık mesajlar veriliyor, Osmanlı kamuoyundan hiçbir bilginin gizlenmemesi gereği ifade ediliyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nın son yazında cephelerdeki gerginlik sürerken gazetelerde, müttefik Almanların bu meseleyi derinlemesine irdelemediği, Karadeniz filosunun Osmanlı Devleti için ne demek olduğunu anlamak istemediği yönünde bir kanaat oluşmuştur. Ayrıca müttefiklik ilişkilerinin açık bir güvene dayanması lüzumu ve filo meselesinin halinin başka bir konu ile ilişkilendirilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Karadeniz Filosu konusundaki kamuoyu heyecanı düşmüş, gazetelerdeki haberler azalmış, cephe gelişmeleri ön plana çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın seyrinde olduğu gibi Osmanlı basını açısından Rus filosu meselesini bitiren de Filistin gibi cephelerin çökmeye başlaması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Rus Filosu, Osmanlı Devleti, Almanya, 1918

Abstract

The fall of the Russian Navy into German hands by the Treaty of Brest-Litovsk also caused serious mobility in the Ottoman public opinion. As required by the law of the alliance, the Ottoman press suddenly began to include recurring news, such as the struggle of the Ottoman State in the Black Sea and the historical rivalry with the Russians in the harsh conditions of the war. This excitement soon increased expectations. Every day, a new article or editorial addressed this problem. The articles discussed at length that there was no doubt the Russian fleet was the spoils, while on the one hand, all the aspects of the issue, such as the historical process and the law of states, were evaluated. The newspaper articles explicitly dealt with the Black Sea issue, with particular emphasis on Germany and other allies to understand why the navy was so important to the Ottomans. Some open messages were also given to the government in order to do what was necessary due to external developments in the press, and it was stated that no information should be hidden from the Ottoman public.

Makale Geliş Tarihi: 19.10.2020. Makale Kabul Tarihi: 11.03.2021.

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, E-mail: ahmetkoksal@ktu.edu.tr; ORCID ID: 0000-0001-9350-1928.

gazi

Akademik Bakış

115

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

As the tension on the fronts continued in the last summer of the First World War, there was an opinion in the newspapers that the Allied Germans did not examine this issue in depth and did not want to understand what the Black Sea Fleet meant to the Ottoman State. It was also emphasized that alliance relations should be based on a clear trust and the solution of the fleet issue should not be linked with any other. By the end of the First World War, public excitement about the Black Sea Fleet had disappeared, the number of related articles in newspapers had decreased, and front-line developments had come to the fore. In terms of the Ottoman press, it was the collapse of fronts such as Palestine, just as in the course of the First World War, that ended the Russian fleet issue.

Key Words: Black Sea Russian Fleet, Ottoman Empire, Germany, 1918

Giriş

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Türk Deniz Kuvvetlerinin Durumu

Osmanlı donanmasının modernleşme süreci III. Selim devrine dek uzanmakta olup XX. Yüzyıla uzanan bu süreçte donanmanın yeniden organize edilmesi yanında, batılı tarzda eğitim ve kurumsallaşmaya da önem verilmiştir.¹ Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı donanmasını teşkil eden savaş gemileri ise çoğunlukla, II. Abdülhamid döneminde uygulanan Bahriye Islahat Programı doğrultusunda hazırlanmıştır.² Bu dönemde eski gemilerin tamiri yanında yeni gemilerin alınması için girişimler başlatılmıştır. Donanmanın önemli gemileri olacak Hamidiye İngiltere'den,³ Mecidiye de Amerika'dan⁴ sipariş edilmişti. Bunları Berk-i Satvet ve Peyk-i Şevket ismi verilen torpido kruvazörleri izledi. İlerleyen zamanda Fransa'dan Demirhisar sınıfı torpidobotlar filoya dâhil oldu. Osmanlı hükümetlerini gemi alma konusunda kamçılayan unsurların belki de birincisi Yunanistan'ın gemi siparişleri⁵ vermesiydi. Nitekim Yunan girişimlerine karşılık Almanlardan da Durandal tipi dört gemi sipariş edildi. Bunlara Samsun, Basra, Yarhisar, Taşöz isimleri verildi.⁶

- 1 Osmanlı Devleti'nde modern ve kuvvetli bir donanma teşkil edilmesine yönelik faaliyetler için bkz. Bernd Lengensiepen - Ahmet Gülerüz, *1828-1923 Osmanlı Donanması*, Çev. James Cooper- Renan Mengü, Denizler Kitabevi, İstanbul 2000, s. 1-17; Ali İhsan Gencer, *Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001; Burcu Kurt, "Osmanlı Donanmasında Modern Teknolojiyi Yakalamak: Bahriye Sanayi Alayları", *U.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.28, 2015/1, s. 79-111; Levent Düzcü, "Osmanlı Bahriye Teşkilatında Reform Çabaları (1876-1922)" *Gazi Akademik Bakış*, C.3, S.5, 2009, s. 1-20.
- 2 Tuncay Zorlu, "III. Selim ve Osmanlı Deniz Gücü", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 33-43; Ayrıca bkz. Serhat Güvenç, "Osmanlı Bahriyesi'nin Drednot Çağını Yakalama Girişimleri 1909-1914", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 45-63; Lengensiepen- Gülerüz, *a.g.e.*, s. 9-14.
- 3 Mehmet Beşirli, "Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.25, Erzurum 2004, s. 253.
- 4 Ferdi Uyaniker, *Türk Donanmasında Mecidiye Kruvazörü*, Marmara Üniversitesi TAE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.77-78.
- 5 Afif Büyüktuğrul, "Osmanlı (Türk) – Yunan Deniz Silahlanma Yarışı", *Belleten*, C.39, S.156, Ekim 1975, s. 725-774.
- 6 Ryan K. Noppen, *Osmanlı Deniz Harekâtı 1911-18*, Çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016, s. 7-13; Lengensiepen- Gülerüz, *a.g.e.*, s. 9-12.

Gazi

II. Meşrutiyet döneminde Yunanlıların Pisa tipinde modern bir zırhlı alma girişimlerinin öğrenilmesi Osmanlı hükûmetini endişeye sevk etmişti. Zira Yunanlılarca satın alınan ve Averof⁷ adı verilen yeni zırhlı Osmanlı donanması üzerinde ciddi baskı oluşturabilecek güçteydi. Çok geçmeden Babıali İngilizlere başvurarak hâlihazırda bitmiş ya da bitmek üzere olan muharebe gemileri almak istediğini bildirdi. İngilizlerden beklediği karşılığı alamayan Babıali, kısa sürede Almanlarla iletişime geçti ve Averof ile mukabele edebilecek Brandenburg sınıfı iki adet zırhlıya talip oldu. Kısa süre sonra varılan antlaşmaya iki zırhlı yanında S165, S166, S167, S168 tipi dört muhrip dâhil edildi. Bu süreçte deniz gücünün önemine binaen ilgiyi arttırmak ve yardımlar toplamak amacıyla 1909 yılında Donanma Cemiyeti⁸ teşkil edilmişti. Bu cemiyet halkın yardımları ile ciddi bir kaynak sağladı. Turgut Reis ve Barbaros Hayrettin adı verilen zırhlılar ile Muavenet-i Milliye sınıfı olarak kabul edilen dört muhrip aynı yıl teslim alındı. Almanlardan alınan bu muharip gemilere rağmen Osmanlı Devleti, İngilizlerden dretnot alma çabasından vazgeçmedi. Nitekim 1911 yılında Wickers şirketiyle sözleşme imzalandı ve Reşadiye dretnotu sipariş edildi. Bu gemi Yunan, İtalyan ve Rus Karadeniz donanmalarındaki gemilerin hepsinden öndeydi. Ancak Yunanlılar ve Rusların karşı hamleleri de gecikmedi. Ruslar 1911'de Imperatritsa Mariya'yı aynı yıl inşaaya başladı. Yunanlılar ise bir dretnot siparişi vermişlerdi.⁹

Bütün bu çabalarla birlikte Trablusgarp ve Balkan Savaşları donanmanın geliştirilmesi ve büyütülmesi gerekliliğini daha açık bir şekilde gün yüzüne çıkardı.¹⁰ Nitekim İttihat Terakki hükûmetleri dretnotların etkin olduğu yeni bir savaş filosu kurmak için çabaladılar.¹¹ Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde İttihat Terakki hükûmeti İngilizlere önce Haliç'teki tersaneyi yenileme imtiyazı verdi. Mayıs 1914'te de İngiliz Whitworth şirketine iki hafif kruvazör, iki denizaltı ve dört adet muhrip sipariş edildi. 1913 yılında aynı şirkete ait tersanede yapılan Brezilya dretnotu Rio de Janerio da satın alınmıştı. Bu dretnota Sultan Osman-ı Evvel¹² adı verildi. Üçüncü bir gemi, Temmuz 1914'te Wickers şirketine ısmarlandı. Bu süreçte Bahriye Nazırı Cemal Paşa Fransa'dan da altı

7 Zafer Toprak, "Balkan Yenilgisi, Kimlik Sorunu ve Averof Zırhlısı", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 76-87.

8 Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti gönüllü kişiler tarafından 19 Temmuz 1909'da kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Selahittin Özçelik, *Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 24; Nurşen Gök, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2007, s. 15.

9 Noppen, *a.g.e.*, s. 17.

10 Umut C. Karadoğan, "Birinci Dünya Savaşı'na Girerken Donanmada Yapılan İslah Çalışmaları ve Yabancı Uzmanlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.24, S.72, 2008, s. 762-769; Karl Wilhelm Augustus Darr, *The Ottoman Navy 1900-1918: A Study of the Material Personnel and Professional development of the Ottoman Navy From 1900 Through the Italian, Balkan, and First World Wars*, Yüksek Lisans Tezi, University of Louisville, Louisville 1998.

11 Noppen, *a.g.e.*, s. 7-11.

12 Güvenç, *a.g.m.*, 51.

Gazi

Akademik
Bakış

117

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

yeni muhrip alınması için gerekli girişimlerde bulunmuştu. Ne var ki savaşın ayak seslerinin duyulduğu sıralarda Sultan Osman ve Reşadiye'ye İngilizlerce el konuldu. Bu gelişme Osmanlı kamuoyunda çok yüksek tonda bir tepki doğurdu.¹³ Birinci Dünya Savaşı'nda Türk deniz kuvvetleri şu unsurlardan oluşuyordu:¹⁴

Muharebe Gemileri: <i>Mesudiye, Barbaros Hayrettin, Turgut Reis</i>	
Muharebe Kruvazörü: <i>Yavuz Kruvazör: Hamidiye, Mecidiye, Midilli</i>	
Torpedo Kruvazörü: <i>Berk-i Satvet, Peyk-i Şevket, Yadigâr-ı Millet, Numune-i Hamiyet</i>	
Muhrip: <i>Muavenet-i Milliye, Gayret-i Vataniye, Samsun, Basra, Taşöz, Yarhisar</i> Torpidobot: <i>Sultanhisar, Sivrihisar, Hamitabad, Demirhisar, Musul, Kütahya, Draç, Akhisar, Berk-i Efsan, Yunus</i>	
Ganbot: <i>Peleng-i Derya, Zuhaf, Nurü'l-bahr, Marmaris, Preveze, Aydın Reis, Burak Reis, Sakız, Kemal Reis, İsa Reis, Hızır Reis, Malatya, Taşköprü, Nevşehir, Yozgat, Barika-i Zafer, Selmanpâk, Doğan</i>	
Motorganbot: (17 adet)	Mesaha gemisi: <i>Beyrut</i>
Denizaltı gemisi: <i>Müstecip Onbaşı</i>	Mayın gemisi: <i>İntibaâ, Nusret, Selanik</i>
Okul gemisi: <i>Tir-i Müjgan, Muin-i Zafer, İclaliye</i>	
Yat: <i>Galata, İzzettin, İstanbul, Ertuğrul, Söğütlü</i>	
Taşıt gemisi: <i>Nağra, Reşit Paşa, Mithat Paşa, Bezm-i Âlem</i>	
Mayın depo gemisi: <i>Giresun</i>	
Savaş Sırasında El Konularak Yardımcı Gemi Haline Getirilenler	
Mayın Gemisi: <i>Nilüfer, Samsun, Gayret, Muzaffer</i>	
Karakol Gemisi: <i>Sakız, Aydın, İskenderun, Cezayir Bahri Sefid, Ferman, (1, 2, 3, 4, 5 numaralı rüsumat gemileri)</i>	
Diğer deniz araçları: <i>31 römorkör 8 istimbot, 10 motorbot, seyyar lagarınalar, seyyar maçunalar, su dubaları, mavnalar</i>	

1. Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Rus Deniz Mücadelesi

Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak ve İtilaf kuvvetleri Osmanlı sularında Karadeniz, Çanakkale, Sina, Suriye-Filistin, Ege, Güney Anadolu Kıyıları, Kızıldeniz ve Hint sularında yoğun bir mücadeleye girişmişti. Bu mücadelede Rus filoları özellikle Karadeniz ve Boğazları tehdit eder konumdaydı. Rus deniz kuvvetleri, kökeni Büyük Petro'ya uzanan ve uzun süren bir donanma programı çerçevesinde oluşturulmuştu. Bununla birlikte 1914 yılında Çar'a verilen bir raporda Türk donanmasına üstün gelebilmek için muharip ve yardımcı araçların arttırılması gerektiği belirtilmişti. Rusların Karadeniz'de savaş gemileri, kruvazör, muhrip

13 Noppen, *a.g.e.*, s. 28-30; Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*, C.4, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul 1974, s. 379; Karadoğan, *a.g.m.*, s. 769-770.

14 Saim Besbelli, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VIII Cilt Deniz Harekâtı*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976, s. 433-448.

ve yardımcı mahiyette deniz araçları bulunuyordu. Karadeniz için İmparatoriçe Mariya savaş gemisi 1915 Haziran'ında, bununla aynı olan Alexander 1915 Eylül'ünde, Katerina da Aralık'ta hazır olacaktı. Ruslar bu süreçte Arjantin, Brezilya gibi Güney Amerika ülkelerinden savaş gemisi alma girişimlerinde de bulunmuştu.¹⁵ Hedef olarak Karadeniz'de bulunabilecek diğer donanmalardan bir buçuk misli kuvvet bulundurmak düsturu esas alınmıştı.¹⁶ XX. Yüzyılın başlarında Karadeniz filosu özelinde önemli bir güç haline dönüşen Rusların bu konumu 1917'ye kadar devam etmiştir. Rus üstünlüğüyle birlikte nispeten dengeli seyreden mücadelede, 1915 yılında modern savaş gemisi olan *İmparatoriçe Mariya* gemisinin hizmete girmesi dengeyi Ruslar lehine ciddi şekilde bozmuştur.¹⁷ 1917 Ekim Devrimi'nden sonra ise Rus donanması Baltık, Karadeniz, Arktik ve Beyaz Deniz, Pasifik filoları şeklinde dört ana parçaya bölündü. Bunlardan başka bağımsız Tuna ve Hazar filoları da vardı.¹⁸

Ruslar, Karadeniz filosu ile Birinci Dünya Savaşı'nda özellikle Zonguldak üzerinden gerçekleşen kömür sevkiyatını sekteye uğratmıştı.¹⁹ Ayrıca Türk donanmasının Karadeniz'de etkin olmaması için Boğazlar sık sık Rus gemileriyle baskılanmış ve mayınlama faaliyetine girilmişti. Rus deniz kuvvetleri top ve mayın kullanımında oldukça yetenekli idi. Nitekim Sivastopol'e gerçekleşen ilk baskında²⁰ Yavuz isabet almış ve zarar görmüştü. Ruslar savaş sırasında Sivastopol, Odesa, Novorossisk ve Batum gibi üsleri önüne; bunun yanında Türk kuvvetlerine karşı da Trabzon, Pulathane, Samsun, Karadeniz boğazı, Zonguldak hatlarına mayınlama yapmışlardı.²¹

15 Besbelli, *a.g.e.*, s. 36-39; Ayrıca bkz. Mozgafsky, *Rus Karadeniz Filosu Tarihi*, Çev. Fevzi Kurtoğlu, Deniz Mecmuası İlavesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1935.

16 Abidin Daver, "Karadeniz Filosunun Kıymet-i Harbiyesi", *Donanma*, 30 Mayıs 1334, S.118, s. 1895-1896.

17 Besbelli, *a.g.e.*, s. 39.

18 *Hearings Before Committee on Naval Affairs of the House of Representatives on Estimates Submitted by the Secretary of the Navy, 1919*, Government Printing Office, Washington 1919, s. 857.

19 Ahmet Köksal- Veysel Usta, *Yüz Yılın Ardındaki Karadeniz Rus Bombardımanları I*, Akçaabat Belediyesi Yayınları, İstanbul 1918, s. 42-71.

20 Savaşın başlangıcında Osmanlı Devleti'ne sığınan iki Alman gemisi diplomatik bir krize neden olmuştu. Kısa süre sonra Osmanlı Devleti bu gemilerin satın alındığını ilan etti. Çok geçmeden iki gemi öncülüğünde 29 Ekim'de Rus limanları bombalandı. Büyüktuğrul, *a.g.e.*, s. 372-374; Besbelli, *a.g.e.*, s. 52; Ayrıca bkz. Ozan Tuna, Amiral Souchon'un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarını Bombalaması (29 Ekim 1914)", *OTAM*, S.36, Güz 2014, s. 201-227; Bülent Işın, *Osmanlı Bahriyesi Kronolojisi XIV-XX. Yüzyıl 1299-1922*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, Ankara 2004, s. 357-358; 29 Ekim 1914'te Rus limanlarına bir harekât yapmak üzere yola çıkan Yavuz'un yanında Samsun ve Taşöz muhripleri vardı. Baskın amacıyla Gayret-i Vataniye ve Muavenet-i Milliye muhripleri de Odesa'ya yönlendirilmişti. Bu süreçte Samsun mayın gemisi ise Sivastopol rotasında mayınlama yapmıştı. Osmanlı gemilerinin diğer bir hedefi Novorossisk'ti. Burada Midilli ve Berk-i Satvet görevliydi. Kefe (Feodosya) bombardımanında ise Hamidiye tarafından muhtelif gemiler tahrip edildi ve liman hedefleri bombalandı. Noppen, *a.g.e.*, s. 35-36; Büyüktuğrul, *a.g.e.*, s. 380, 392-397; Besbelli, *a.g.e.*, s. 58-61.

21 Besbelli, *a.g.e.*, s. 40-41, Büyüktuğrul, *a.g.e.*, s. 385.

Gazi

Akademik
Bakış

119

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Karadeniz filosu şu gemilerden oluşuyordu:²²

Muharebe gemileri: <i>İkinci Katarina</i> (1916), <i>İmparatoriçe Mariya</i> (1915), <i>Üçüncü Alexander</i> (inşa halinde idi), <i>Ievstafi</i> , <i>Ionn Zlatoust</i> , <i>Pantelimon</i> , <i>Rostislav</i> , <i>Tri Sviatitelia</i> , <i>Georgi Pobiadonosets</i>		
Kruvazör: <i>Kagoul</i> , <i>Pamiat Merkooria</i>		
Muhripler: Dokuz adet <i>Bistry</i> sınıfı, dört adet <i>Baranoff</i> sınıfı, dokuz adet <i>Zavidny</i> sınıfı, dört adet <i>Strogy</i> sınıfı		
Denizaltı gemisi: <i>Krab</i> , (altı adet <i>Kaschalot</i> sınıfı), (iki adet <i>Karp</i> sınıfı), <i>Sudak</i> , <i>Losos</i>		
Mayın gemisi: <i>Proot</i> , <i>Dunai</i>	Okul gemisi: <i>Beresan</i>	Gambot: <i>Donets</i> , <i>Koubanets</i> , <i>Uralets</i> , <i>Terets</i>
Fabrika gemisi: <i>Kronstadt</i>	Silahlı yat: <i>Almaz</i>	Torpidobot: (On adet)

Karadeniz harekâtı dolayısıyla Osmanlı Devleti Rusya ile fiilen savaşa girmiş oluyordu. Nitekim 11 Kasım 1914'te resmen savaş ilan edildi.²³ Karadeniz'deki ilk açık deniz muharebesi ise 17 Kasım'da Trabzon'un bombardımanı sonrasında gerçekleşti.²⁴ Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle beraber çoğunluğu itilaf güçlerine ait olan toplam tonajları 64.420 grostonu bulan bazı gemilere de el konuldu.²⁵

Savaş içerisinde Türk sahilleri Ruslarca devamlı taarruz halinde tutulmuştu. Bu durum Rus kara ordularının özellikle Kafkasya ve Karadeniz faaliyetlerine önemli ölçüde yardım sağlıyordu.²⁶ Yoğun bir deniz mücadelesinin olduğu Karadeniz'de 1916 yılı Temmuz ayı ortalarına kadar Türk deniz kuvvetleri tarafından etkisiz hale getirilen (batırılma, mayınlama, yakılma, baştankara edilme vs.) Rus gemilerinin toplam tonajı 66.676 ton civarındaydı.²⁷

Birinci Dünya Savaşı'nda başlangıçta Ruslar Trans Kafkasya ile Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de önemli ilerlemeler sağlamış konumda idi. Ancak Müttefiklerin Çanakkale'yi geçmemesi ve savaşın getirdiği ağır ekonomik-sosyal koşullar, Rusya'daki karışıklıkları önemli ölçüde arttırmıştı. Nihayet, Ekim Devrimi adı verilen sürecin sonunda 8 Kasım 1917'de Bolşevik hükûmeti savaşa son verme, herhangi bir toprak ilhak etmeden ve buna bağlı tazminat da ödemediği barış çağrısı yapmıştı.²⁸ Rusların barış çağrısı, ilk olarak İttifak

22 Besbelli, *a.g.e.*, s. 433-448; *Hearings Before Committee...*, s. 858-859; Mozgafesky, *a.g.e.*, s. 55-56; Büyüktuğrul, *a.g.e.*, s. 382.

23 Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi: 1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar*, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara 2005, s. 18; Besbelli, *a.g.e.*, s. 62.

24 Köksal- Usta, *a.g.e.*, s. 22; Noppen, *a.g.e.*, s. 36.

25 Eser Tutel, *Seyr-i Sefain Öncesi ve Sonrası*, İletişim Yay., İstanbul 1997, s. 138; Besbelli, *a.g.e.*, s. 69.

26 Besbelli, *a.g.e.*, s. 37-38.

27 Besbelli, *a.g.e.*, s. 625-626.

28 Nejla Günay, "Bolşevik İhtilali'nin Ardından Osmanlı Devleti'nin Rusya'daki Yeni Rejime Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.35, S.100, s. 361.

Devletlerinde zemin buldu. Almanya, Osmanlı Devleti ve diğer müttefiklerle 15 Aralık 1917'de Brest-Litovsk Mütarekesi imzalandı.²⁹ 22 Aralık'ta başlayan barış görüşmeleri ise bir türlü anlaşma zeminine ulaşmamıştı. Rusların ilhaka dayanmayan bir barış konusunda ısrarı dolayısıyla gerginleşen ilişkilerde dengeyi Almanların 17 Şubat'ta mütarekeyi feshederek Ruslara karşı taarruza geçeceklerini beyan etmeleri bozdu.³⁰ Hakikaten Alman Ordusu 18 Şubat'ta ilerlemeye başladı ve çok geçmeden Rusları barışa mecbur etti. Rusların bazı maddelere itirazlarına rağmen, Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Sovyet Rusya ile arasında 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Barışı imzalandı.³¹

Brest-Litovsk Antlaşması'na göre Rusya, gecikmeksizin, mevcut hükümet tarafından organize edilen birimler dâhil olmak üzere seferberliği durduracak, ordusunun tamamının terhis edilmesini sağlayacaktı. Dahası, 5. Maddeye göre savaş gemileri limanlara getirilecek ve orada genel bir barışın sağlanmasına kadar gözetim altında tutulacak ya da acilen silahsızlandırılacaktı. Dörtlü İttifakın Güçleri ile savaş halinde devam eden devletlerin Rus egemenliği içinde oldukları sürece savaş gemileri Rus savaş gemileri olarak kabul edilecekti. Baltık Denizi ve Karadeniz'de bulunan Rus savaş gemileri de Rus limanlarına dönecek, bu denizlerdeki Rus sahası mayınlardan arındırılacaktı.³² Bu süreçte Karadeniz'de genel olarak bir hareketlilik göze çarpmamakla beraber Alman denizaltıları bölgede bulunmaya devam ediyordu. Bu esnada Doğu Karadeniz'deki nakliyatın ve ayrıca Batum'un tutulması için Hamidiye ve üç muhrip görevlendirilmişti.³³ Brest-Litovsk Mütarekesi'nin imzasından sonra Almanlar Karadeniz'de Türk donanmasının da ortak harekette bulunmasını istemişti. Mart ayından itibaren ilerleyen³⁴ Almanya ve Avusturya-Macaristan kuvvetleri Ukrayna'daki mukavemeti kırarak 29 Nisan'da Odesa'ya girdi. Sivas-

29 Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990, s. 352-367; Georges Guesdon, "1918de Merkezî İmparatorluklar Tarafından Ukrayna Sahillerinin İşgali", *Deniz Mecmuası*, Çev. Sadettin Özman, C.51, S.353, 1939, s. 32.

30 Selami Kılıç, "Türk-Alman Kaynakları Işığında Sovyet İhtilali Sonrası Kafkasya", *I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya Askerî, Siyasî Sosyal Çelişmeler*, Ed. Mehmet Okur vd., Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2017, s. 174-177.; Brest-Litovsk barışı ve görüşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Selami Kılıç, *Türk-Sovyet İlişkilerinin Doğuşu (Brest- Litovsk Barışı ve Müzakereleri)*, Dergah Yayınları, İstanbul 1998; Kurat, *a.g.e.*, s. 339-395.

31 Akdes Nimet Kurat, "Brest-Litovsk Müzakereleri ve Barışı", *Belleten*, C.31, S.124, Ekim 1967, s. 397; Selami Kılıç, "Unutulmuş Barış: Brest-Litovsk-Mart 1918- Yankıları Türk ve Dünya Tarihindeki Önemi", *Osmanlı 2 (Siyaset)*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 622-623.

32 *Texts of the Russian "Peace" (With Maps)*, USA Department of States Government Printing Office, Washington 1918, s. 16; Yazar yok, *Mirnyy Dogovor Mejdu Rossiey S Odnoy Storoni I Germaniey, Avstro-Vengriey, Bolgariy İ Turtsiey S Drugoy*, Tipografiya Moskovskovo Sovyeta Raboçih Deputatov, Moskova 1918, s. 5; Yüksel Kaştan, "Alman Kaynaklarına Göre I. Dünya Savaşı'nda Ruslarla Almanlar Arasında Brest-Litovsk Barış Süreci Müzakereleri ve Barış Antlaşması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.11, S.60, 2018, s. 370-371.

33 Salih Tunç, "Birinci Dünya Savaşı Sona Ererken Karadeniz Donanması Meselesi," *100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Karadeniz'de Milli Mücadele Uluslararası Sempozyumu*, Ed. Hikmet Öksüz vd, KTÜ Yayınları, C.1, Trabzon 2019, s. 63.

34 *The Times*, 14 Mart 1918.

topol şehri ve limanı ise 1 Mayıs'ta muharebe edilmeden ele geçirildi.³⁵ Bu süreçte gemilere sahip çıkılması yönünde Ukrayna'nın bir beklentisi doğmuştu. Ancak 13-14 Mayıs'ta gemilerden Ukrayna bayrakları indirilerek Alman bayrakları çekildi. Gemiler ve diğer mülkler Almanların koruması altına alınarak hizmetten alındı. Sivastopol'de kalan tüm gemilere ve Novorossisk'teki basından dönen Amiral Sablin'in filosundan kalan gemilere Ukrayna bayrağı çekilmiş olmasına rağmen barış müzakereleri sonuçlanıncaya kadar el konulmuş, birkaç gemiye Alman denizcileri çıkarılmıştı. Buna rağmen, Ukrayna hükûmeti donanmayı elde etmek için bazı sonuçsuz resmî girişimlerini de sürdürmüştü. Yüzbaşı Tihmentsev gemilerin bir listesini çıkarmış, Ukrayna Denizcilik Bakanlığı, denizcilik ile ilgili kurumların yeniden oluşturulması çalışmalarını finanse etmeye başlamıştı.³⁶

İtilaf güçleri ise tam olarak Almanların eline ne geçtiğini bilmiyorlardı. Gerçek ise on beş kadar geminin Novorossisk'e gittiği kalanların Almanların eline geçtiğiydi. Almanlar Brest-Litovsk'a dayanarak silahsızlandırma hakkına sahipti. İleride Rus mürettebatça batırılacak olan Novorossisk'teki gemiler hariç diğerleri de bu aşamada Alman kontrolüne geçmişti. Böylece Mayıs 1918'de Rus Karadeniz filosu Sivastopol, Odesa ve Nikolayev'de Alman kontrolü altında duracak şekilde idi. Diğer kısmı ise Novorossisk'te Moskova'nın elindeydi. İmha ile ilgili kesin bir karar olmasa da silahsızlandırma düşüncesi vardı. Gemilerin Almanya ve müttefikleri tarafından uygun koşullar altında edinilmesi de seçenekler arasındaydı. Fakat Sivastopol'deki gemilerin hızlıca hizmete sokulması gibi bir durum da gerçekleşmemişti. Alman Genelkurmayınca bu hususta bir fikir birliği de yoktu. General von Seeckt "tarafsızlaştırılmış Karadeniz" olasılığını gündeme getirmişti. Öte yandan devletler arasında pay edilerek bütüncül güçlü bir filo oluşumuna engel olunmak da ihtimal dâhilindeydi.³⁷ Osmanlı Devleti'nde ise Mart ayından itibaren Karadeniz donanması ile ilgili gelişmeler dikkatle takip edilmeye, bir dizi diplomatik görüşme ve yazışma yapılmaya başlanmıştır. Daha Mart ayının ortalarında Odesa'da müttefiklerin elinde bulunan Karadeniz filosunun aidiyeti meselesi gündeme gelmiştir.³⁸ Nitekim hemen akabinde Hariciye Nezareti tarafından 18 Mart 1918'de Sadrazam Talat Paşa'ya Odesa'da bulunan ticaret gemilerinin aidiyeti konusu ve Osmanlı Devleti tarafından bu gemilerin alınabileceği hususunda bilgi verilmiştir. Talat Paşa ise iki gün sonra, Odesa'da bulunan savaş ve ticaret gemileri hakkında

35 *Vakit*, 3 Mayıs 1918, No: 194; *İkdam*, 4 Mayıs 1918, No: 7627.

36 Andrey Alekseyeviç Bobkov, "K İstorii Morskogo Ministerstva Krimskogo Kraevogo Pravitelstva", *Çernomorskiy Flot V Velikoy Voyne 1914-1918 Godov*, Ed.: Aleksandr İgoreviç Grigorov, Yer bilgisi yok, 2014, s. 328. Erişim adresi: https://genrogge.ru/black_sea_fleet_1914-1918/pdf/Black_Sea_Fleet_MBGW_1914-1918.pdf

37 Arthur J. Marder, *From the Dreadnought to Scapa Flow: Volume V, Victory and Aftermath January 1918-June 1919*, Seaforth Publishing, Barnsley 2014, s. 23.

38 *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasî Kısım Evrakı (HR. SYS.) 2296/3.*

Alman Dışişleri Bakanı Kühlman ile görüşüğünü, onun bu gemiler hakkında Osmanlı Devleti'ne her türlü yardımı kendisi için bir vazife bildiğini hararetle bir tarzda ifade ettiğini nakletmiştir. Bunun yanında, bu işe Kühlman'ın kesin bir karar veremeyeceğini anladığını ifade ederek sırf siyasî olmayan bu gibi hususlarda öncelikle Alman Umumî Karargâhının etkin olabileceğine işaret etmiştir.³⁹

Donanmanın aidiyeti konusundaki belirsizlik ve farklı görüşler dolayısıyla Almanlar bazı girişimlerde bulunmuş, Almanya'nın Ukrayna Cumhuriyeti sefiri üzerinden Meclis-i Vükela Reisi Holoboviç'e bir nota verilmiştir. Bu notada Rusya'nın Karadeniz filosunun bir takım kısımlara ayrılmış olduğu ancak bu kısımların hangi hükûmete mensup oldukları hakkında henüz bir malumat edinilemediği, Giresun ve Kafkas sahillerinde daha önceden olduğu gibi müttefik deniz kuvvetlerine saldırılar olduğu kaydedilmiştir. Bu noktada Rusya'nın Karadeniz filosuna ait bu gemilerin de Rusya ile müttefik devletler arasında akdedilen antlaşmanın beşinci maddesine göre konumlandırılması gerektiği belirtilmiş, Rus donanmasının silahlarının tamamıyla çıkarılması lazım gelirken donanmanın bu tarz harekâta bulunması antlaşma hükümlerine aykırı olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle müttefiklerin kendi deniz kuvvetlerinin korunması amacıyla bu gibi saldırganlıklara müsamaha ile bakamayacağı hatırlanmıştır. Alman notasında Rusya'nın daha önce Karadeniz filosuna mensup savaş gemilerinin 20 Nisan 1918 tarihinden sonra ilgili antlaşma hükümlerine riayet etmemesi durumunda düşman nazarıyla bakılacağı da bildirilmiştir. Bu notaya karşılık Ukrayna Cumhuriyeti Meclis-i Vükela Reisi Holopoviç 20 Nisan tarihinde cevap vermiş, Karadeniz donanmasının Ukrayna Cumhuriyeti'ne ait olduğunu ve fakat bir kısmının Bolşevik çeteler elinde bulunduğunu, bunlara karşı yapılacak askeri müdahaleden memnuniyet duyulacağını beyan etmiştir. Diğer taraftan Karadeniz donanmasının bilaistisna Ukrayna Hükûmetine ait olduğunu gemilerin hiçbir şekilde ganimet ad edilemeyeceğini öne sürmüştür.⁴⁰

Bütün bu gelişmelerle birlikte, Almanların eline düşmemek için Sivastopol'ün işgalinden birkaç saat önce ayrılarak Novorossisk'e kaçmış olan Karadeniz filosuna bağlı iki dretnot, on yeni tip destroyer, birkaç eski destroyer ve yardımcı gemiler zor durumdaydı. Alman ultiatomundan sonra iyice köşeye sıkışan donanmanın komuta heyetinde büyük bir endişe oluşmuştu. Petrograd'da yapılan toplantıda gemilerin Almanya ve müttefiklerinin eline geçmemesi batırılmasına karar verilmiş ve bu işi organize etmek üzere Halk Komiserleri üyesi Fyodor Raskolnikov Novorossisk'e gönderilmişti. Almanların verdiği ultiatomda ise filonun en geç 17 Haziran gecesine kadar Sivastopol'e dönmesi isteniyordu. Filonun geçici komutanı Tihmenev ve Svobodnaya Rusya⁴¹ (Özgür Rusya) dretnotunun komutanı Terentyev başkanlığında üst üste

39 BOA, HR. SYS. 2296/3.

40 BOA, HR. SYS. 2453/30.

41 Devrim Öncesi İsmi *Imperatriza Yekaterina (İmparatoriçe Yekaterina)*.

yapılan toplantılarda son mermiye kadar savaşmak, teslim olmak ve gemileri batırmak fikirleri ön plana çıkmıştı.⁴² Rus ordusundaki subaylar arasındaki ayrılık burada da kendini göstermiş ve Petrograd'dan gelen emir tartışmaya açılmış, nihayet 17 Haziran sabahı Almanlara teslim olmak üzere Sivastopol'e gidilmesi için hazırlıklara başlanması emri verilmişti. Toplantıda bulunan Kerç zırhlısının komutanı Vladimir Andreyeviç Kukel gemisine döndüğünde personelinin de desteğini alarak emri uygulamamaya ve teslim giden gemileri ardından da kendi gemisini batırmaya karar vermişti. 17 Haziran sabahı Derzkiy, Pospeşnyy, Jivoy, Jarkiy, Gromkiy ve Volya gemileri limandan ayrılmaya başlamış, filoya uymayan Kerç ve ona katılan Gadji-Bey, Fidonisi, Kaliakriya, Pronzitelniy, Leytenant Şestakov, Kapitan Baranov, Smetliviy ve Stremitelniy gemileri limanda kalmıştı. Kerç gemisinden limandan ayrılan gemilere "Sivastopol'e giden gemilere: "Rusya'nın hainleri, utanın" şeklinde bir sinyal yollanmış ve kalan gemilerin batırılmasına başlandı. Önce gemilerin kazan dairelerine patlayıcı yerleştirilmiş, 19 Haziran sabahı Kerç gemisinden yapılan atışlarla batırma işlemleri gerçekleştirilmişti. Ardından Tuapse'ye giden Kerç gemisi de nihayet burada kendini batırdı.⁴³

3. Osmanlı Kamuoyunda "Rus Karadeniz Filosu Meselesi'nin Gelişimi

Brest-Litovsk Antlaşması ile Rus donanmasının Almanya'nın eline geçmesi Osmanlı kamuoyunda beklenmedik bir hareketlilik meydana getirmiştir. Ülkede savaşın ağır şartlarının getirdiği koşullar içerisinde gazete sütunları bir anda müttefiklik hukukunun gereği, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de verdiği mücadele, Ruslarla giriştiği tarihsel rekabet gibi yinelenen haberlere yer vermeye başlamıştır.

Sivastopol'ün Mayıs 1918'de ele geçirilmesi ve buradaki Rus filosuna el konulması İstanbul basınında çok olumlu karşılanmıştır. Gazetelerde bir gün öncekiyle beraber Kırım'dan mühim bir haber geldiği ve sevinçle karşılandığı dile getirilmiş, coğrafi ve teknik bilgiler etrafında Rusya'nın Karadeniz donanmasının burada bulunduğu gibi tarihî ve coğrafi bilgilere yer verilmiştir.⁴⁴

Sivastopol'ün ele geçirilmesiyle beraber Almanların davetiyle Türk donanması da hemen bölgeye intikal etmiştir. Burada dikkat çekici bir gelişme Mecidiye kruvazörünün yüzer vaziyette bulunması⁴⁵ olmuştur. Basındaki haberlerde batmasından duyulan üzüntü hatırlatılarak bu savaş gemisine yeniden Türk bayrağı çekilmesinden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.⁴⁶

42 Vladimir Andreyeviç Kukel, *Pravda O Gibeli Çernomorskovo Flota 18 İyunya 1918 Goda*, Tipografiya Morskogo Vedomstva, Petrograd 1928, s. 11-16.

43 Kukel, *a.g.e.*, s. 18-25.

44 *Vakit*, 4 Mayıs 1918, No:195; *Tasvir Efkâr*, 8 Mayıs 1918, No: 2548.

45 Ruslar sığ suda batan Mecidiye'yi kurtararak donanmaya ilhak etmişlerdi. Prut adı verilen gemi elden geçirilmiş, 16 yeni kazan takılmış; III. Aleksander dretnotu için üretilen 13'lük B7 tipi toplardan iki tanesi yerleştirilmişti. Noppen, *a.g.e.*, s. 37-38.

46 *Vakit*, 7 Mayıs 1918, No:198; *Vakit*, 8 Mayıs 1918, No:199; *The Times* 27 Mayıs 1918.

Sivastopol'ün alındığı haberi İstanbul'daki Kırımlıları da hayli sevindirmişti. İkdam'da, Kırım'daki Türklerin dağlara çıkarak gelen her gemiyi Osmanlı gemisi olması arzusuyla bekledikleri kaydediliyordu.⁴⁷ Sivastopol'ün müttefiklerce ele geçirilmesinden hemen sonra Sultan Selim ve Hamidiye 2 Mayıs'ta Sivastopol'a ulaşmıştı.⁴⁸ Gazetelerde halkın heyecanına katkı sağlayacak şekilde bölgeye dair bilgiler verilmeye devam etmekteydi. İkdam gazetesi 6 Mayıs'ta "Sivastopol'a Dair Hatırat-ı Tarihiyye" başlığıyla Kırım'ın fethi ve tarihine dair bilgiler veriyordu.⁴⁹

İlk haberlerle birlikte basın üzerinden bir kamuoyu oluşmaya başlamış, daha Mayıs'ın ilk haftasından itibaren gazeteler sütunlarını donanmanın Sivastopol'de tesadüf ettiği gemilerin Osmanlı donanmasına ilhak edilip edilmeyeceği sorusuna ayırmıştı. Bu heyecan kısa sürede beklentileri de arttırmaya başladı. Her gün yeni bir haber ya da başyazı konuyu ele alıyordu. Örneğin Vakı'te Ahmed Emin Bey "İlhak edildi mi? Yoksa edilmek üzere mi" şeklinde ifade ettiği yazısında Rus filusunun ganimet hükmünde olduğuna şüphe olmadığını uzun uzadıya tartışmaktaydı. Gazetede devletlerarası hukuk açısından meselenin su götürür yönleri olduğu beyanıyla beraber tarihsel olarak gerekçeler sunuluyordu. Buna göre öncelikle bu donanmanın hiçbir zaman komşu bir devletin kendisini muhafaza amaçlı oluşturduğu meşru bir müdafaa aracı olmadığı belirtiliyor, Rus gemilerinin savaş yıllarında yüzlerce gemiyi batırdığı da hatırlatılıyordu. Üzerinde durulan bir başka husus da Osmanlı Devleti'nin karşısında meşru bir hükümet kuvveti bulunmamasıydı. Karadeniz'deki Rus gemileri mürettebatı hiçbir emir ve kuvvet tanımayan bir korsan grubu haline gelmişlerdi.⁵⁰

Gelişmeler Osmanlı basınında dikkatle takip edilirken, dış kaynaklı haberler de neşrediliyordu. Örneğin 21 Mayıs'ta Berlin kaynaklı bir haberde Kiev'den alınan bir bilgiye atfen Sivastopol'den kaçmayı başarmış olan mürettebatın Almanlar'ın Novorossisk'e gelmelerinden önce bütün gemileri tahrip etmeye karar verdiği belirtiliyordu.⁵¹ Aynı günlerdeki bir başka bilgi Alman Orduları Başkumandanı'nın Karadeniz Filosu Kumandanı'nı filonun akıbeti hakkında müzakerelerde bulunmak üzere görevlendirdiğiydi.⁵²

Osmanlı gazete ve dergileri arasında konuya özel bir hassasiyetle yaklaşan yayın organlarından birisi Donanma mecmuasıdır. Mecmuada neşredilen bir yazıda Osmanlı donanmasının Sivastopol'e girişi, savaşın başından beri en sevinilen hadiselerden birisi olarak nitelenmiştir. Yazıda özellikle matbuattaki

47 *İkdam*, 5 Mayıs 1918, No:7628.

48 *The Times*, 6 Mayıs 1918.

49 Mehmet Ata, "Sivastopol'a Dair Hatırat-ı Tarihiye", *İkdam*, 6 Mayıs 1918, No: 7629.

50 *Vakı*, 10 Mayıs 1918, No: 201.

51 *Vakı*, 21 Mayıs 1918, No: 212

52 *Vakı*, 23 Mayıs 1918, No: 214; *Tasvir-i Efkâr*, 23 Mayıs 1918, No: 2462.

heyecana işaret edilmiş, milletin ruh hâlinin gazete sütunlarına yansıdığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca müttefik Almanya'nın yanında mevki alındığı andan itibaren ilk önce Sivastopol önünde bulunduğu, Karadeniz'de Rusların yalnız Osmanlıların düşmanı olduğu, uzun müddet devam eden her mücadelede olduğu gibi asırlar mirası olan bu düşmanlıkta "acayip" bir aşinalık doğduğu belirtilmiştir.⁵³

Osmanlı resmî tebliğlerinin de neşredildiği bu süreçte basının üzerinde durduğu bazı sorulara cevap verilmiştir. Buna göre Rus donanmasının tamamının Novorossisk'e iltica etmediği, zırhlı torpido ve denizaltı gibi filonun büyük bir kısmının Sivastopol Limanı'nda bulunduğu belirtilmiştir. Karadeniz filosunun hatırı sayılır bir filo olduğu, Rusların son yıllarda inşa etmekte oldukları son sistem iki dretnot, yedi seri kruvazör, altı muhrip, altı denizaltı bulunduğu ifade edilmiş, dretnotlara ait teknik bilgiler de verilmiştir.⁵⁴ Bu gemilerin en önemlileri Çarlığın 1901 yılındaki programına uygun olarak inşa edilen III. Aleksander, II. Katerina ve İmparatoriçe Mariya dretnotlarıyla⁵⁵ iki seri kruvazör, dokuz muhrip ve altı denizaltıydı. Bunlardan biri hizmete hazır, diğeri bitmek üzere ve üçüncüsü (Mariya) yüzdürülmeye ve uzun tamirata muhtaçtı. Mariya, Sivastopol'da bir iç isyan sırasında infilak tehlikesine maruz kalmış suda batırılmış ve o zamandan beri yüzdürülemediği.⁵⁶

Resmî bilgilerin ve gelişmelerin verilmeye devam edildiği devrede basındaki değerlendirmeler geri durmamıştır. Nitekim *Tasvir-i Efkâr*'da, teknik bilgilere ilaveten Sivastopol'de Osmanlı bayrağının asıldığı bilgisi yanında ganimet olarak donanmanın bir kısmının Osmanlı filosuna ilhakı gereğine işaret edilmiş, bu ilhakın önemli menfaatler temin edeceği üzerinde durulmuştur.⁵⁷ Aynı gazetede bir başka yazıda donanmanın ilhak edilmesine dair gerekçelerden biri savaşın önemli kısmının Karadeniz tarafında gerçekleşmesi olarak gösterilmiş, Osmanlı Devleti'nin savaşa Karadeniz üzerinden girdiği, Akdeniz'deki İngiliz tehlikesinin de Karadeniz meselesinden kaynaklı olduğu, bu fedakârlığın karşılığının makul bir şekilde talep edildiği ifade edilmiştir.⁵⁸ Vakıf'te ise Türk donanmasının Sivastopol'de bulunması oldukça önemsenmiş, burada gerçekleşen bayrak merasimi ve Karadeniz filosu hakkında *Kölnische Zeitung*'dan naklen bazı bilgiler verilmiştir. Haberde Sivastopol'a giden donanmanın Mecidiye'yi orada bulduğu, Rusların ismini "Prut" diye değiştir-

53 "Rus Filosu Kimindir", *Donanma*, 9 Mayıs 1334, S.116, s. 1868.

54 *Tasvir-i Efkâr*, 5 Mayıs 1918, No: 2445.

55 Bu üç dretnotun isimleri devrim sonrası değişmiştir. 1916 yılında bir patlama sonrası ağır hasar alan İmparatriça Ekaterina Velikaya gemisi Svobodnaya Rossiya; İmparator Alexander II gemisi Volya; ilk adı Kniaz Potemkin Tavrichensky olan Panteleimon gemisi De Boretz Za Svoboda isimlerini almıştır. Robert M. Farley, *The Battleship Book*, Wildside Press, Rockville 2015, s. 63.

56 *Tasvir-i Efkâr*, 6 Mayıs 1919, No: 2446.

57 *Tasvir-i Efkâr*, 5 Mayıs 1918, No: 2445.

58 Yunus Nadi, "Karadeniz Meselesi", *Tasvir-i Efkâr*, 7 Mayıs 1918, No: 2447.

dikleri kruvazörün donanma namına geri alındığı ve Osmanlı Devleti'ne teslim edildiği⁵⁹ belirtilmiştir. Kruvazöre önce Mecidiye levhası takılmış, bir törenle Osmanlı bayrağı asılmıştır. Cenevre merkezli gelen haberlere göre de Rus-Ukrayna sulh müzakereleri esnasında filonun kime ait olacağı sorununun konu edildiği haberlerinin doğru olmadığı, filonun mukadderatını tayin hakkının ne Rusya, ne de Ukrayna'da olduğu öne sürülmüştür. Vakit'teki yazıda; filonun mukadderatı konusunda, "korsan" durumda bulunması dolayısıyla hüküm ve karar verme hakkının korsanlıktan zarar görebilecek devletlere ait olması gerektiği görüşü ortaya atılmıştır. Nitekim yarı resmî Kölnische Zeitung'un 4 Mayıs tarihli nüshasında bunu teyit edecek bir makale olduğu kaydedilmiş, filonun nizamsız, intizamsız korsanlığa varan durumunun altı çizilmiştir.⁶⁰

Karadeniz filosu meselesinin Osmanlı kamuoyunu ciddi derecede meşgul ettiği günlerde konuyu kapsamlı bir şekilde ele alan isimlerden biri de Yunus Nadi olmuştur. "Yine ve Hâlâ Karadeniz Meselesi" başlıklı yazısında Yunus Nadi, iki gündür Karadeniz meselesinden bahsedilmediğini ancak konunun artık en açık ve hayatî menfaatleri içeren bir hadise olarak görülmesinde ittifak olduğunu, zira artık konuya temas etmeyen onu dikkate almayan hemen hiçbir gazete kalmadığını belirtmiştir. Savaş içindeki olayların silsile şeklinde birbirleriyle bağlantılı olduğuna işaret eden Yunus Nadi, gazetelerin konuyu birkaç gündür kenara bırakmış görüldüğünü ancak bunun, matbuatın söylenecekleri söylediği ve beklemeye başladığından kaynaklandığını ifade etmiştir. İlâveten neşriyatın umumi efkârda tesirler bıraktığı fakat onun dışında etkisi olmadığını kaydederek, bu durumun genel bir üzüntü ve heyecan yarattığını dile getirmiştir. Bu aşamada üstü kapalı da olsa Osmanlı idarecilerini göreve çağıran Yunus Nadi, milletin meselelerinin devletin de meselesi olduğuna yönelik beyanlarda bulunmuş, Karadeniz konusunun üzerinde birkaç gün laf edip bırakılabilecek, geçilebilecek bir sorun olmadığını altını çizmiştir. Bu bağlamda meseleye daha asabi olarak geri döndüklerini kaydeden Yunus Nadi, milletin durumunu ve nasıl gelişeceğini öğrenmeye hakkı olduğunu dile getirmiş, bunu hükûmetin biraz gecikmiş bile sayılabilecek "pek zaruri bir vazife"si olarak tanımlamıştır. "*Karadeniz'deki harp ve ticaret gemilerinin aynen ve tamamen bize mâl edilmesinden daha bîhakkın bir şey olamazdı.*" diyen Yunus Nadi, bu hissiyatın tüm bünyelerde aynen böyle hissedilip hissedilmediği konusunda endişelerini de ortaya koymuş, "*başka durumlar mı var*" diyerek Karadeniz meselesi etrafındaki sükûnetin düşündürücü olduğunu beyan etmiştir.⁶¹

Yunus Nadi, Tasvir-i Efkar'da görüşlerini bu şekilde ortaya koyarken hükûmete yakınlığı ile bilinen Tanin'e oklarını çevirmiş, bu gazetenin "nihayet"

59 Afif Büyüktuğrul, Almanların Rus savaş gemilerine kendi bandıralarını çekerek Mecidiye'nin iadesinde sorun çıkardığını belirtmektedir. Büyüktuğrul, *a.g.e.*, s. 441.

60 *Vakit*, 17 Mayıs 1918, No: 208.

61 *Tasvir-i Efkar*, 17 Mayıs 1918. No: 2547.

bir başyazısını “Karadeniz filosuna” ayırdığını belirtmiştir. Resmî mahfillerle temas ve irtibatı bilinen Tanin gazetesindeki makale bu nedenle dikkat çekici bulunmuş, Hükûmet beyanı gibi kabul edilmiştir. “İtidal ve sükûnet ile yazılmamış” olarak tanımlanan yazıda herkesin itidal ve sükûnete davet edildiği ifade edilmiştir. Yunus Nadi konuyu başka bir yaklaşım tarzında ele almış, onları bu derece sükûnet ve mutedillîğe sevk eden bilgiye sahip olabilmeleri halinde kendilerinin de belki kaygı etmemek durumunda olacağını iddia ederek resmî gerçeklerin açık bilinmemesi durumunda bu sürecin devam edeceğini beyan etmiştir. Tanin’deki yazıda ise hükûmetin dört yıldan beri memlekette doğan meseleleri çözüme yaklaştığı gibi bu konuda da gayret ve akılla hareket ettiği, bu nedenle sadece kısa bir malumat verildiği belirtilmiştir. Buna göre hükûmet, sahipsiz bir filo üzerinde hak iddia edebilecek yegâne devletin Osmanlı Devleti olacağını bildiği için bu hususta lazım gelen girişimlerde bulunmuş ve bu çaba diğer müttefikleri arasında iyi bir tarzda kabul görmüştü. Tanin’e göre; Babıali gürültü ile değil sükûnetle hareket edilmesi taraftarıydı ve telaşsız hali ile Osmanlı menfaatini muhafaza ediyordu. Tanin’e karşı cevap vermektен geri durmayan Yunus Nadi ise, diğer meselelerde olduğu gibi bu sorunda da hükûmetin sabır ve vatan sevgisiyle hareket etmiş olacağı hususunda kendilerinin teminata o kadar ihtiyaçlarının olmayabileceğini ancak Karadeniz meselesinin de Sivastopol’den sonra ortaya çıkmadığını kaydetmiştir.⁶²

Karadeniz Rus Filosu meselesine hassasiyetle yaklaşan ve Osmanlı kamuoyunda geniş bir heyecan doğuran basın yayın organları içerisinde Donanma mecmuasının ve Abidin Daver’in⁶³ ayrı bir yeri vardır. Zira bu isim dergide kapsamlı ve heyecanlı yazılar kaleme almıştır. Bunlardan biri olan ve “Karadeniz Filosu Bizim Olmalıdı” başlıklı yazıda konu derinlemesine değerlendirilmektedir. Karadeniz’deki Rus filusunun hangi devlete ait olacağı hususuna değinen Abidin Daver sözlerine öncelikle Ukrayna hükûmetinin de bu donanmayı sahiplenmek istediği iddiası bulunduğu ancak henüz teyit edilemediği bilgisiyle başlamıştır. “*Rusların Karadeniz sahillerinde ayağı kesildikten ve korsanlık etmekte bulunan donanması ele geçirildikten sonra bu donanma, kimin olmak iktiza eder?*” sorusunu soran yazara göre cevabı vermek için çok düşünmeye gerek yoktu. Rusya’nın Karadeniz donanması Türkiye’nin olmalıydı ve bunun için kuvvetli sebepler vardı. Yazısında bu sebepleri altı maddede sıralayan Abidin Daver’e

62 *Tasvir-i Efkâr*, 22 Mayıs 1918, No: 2461.

63 Türk basınının önemli bir kalemi olan Abidin Daver, Servet-i Fünun, Saadet, Tasvir-i Efkâr gibi gazetelerde ve Donanma, Deniz gibi mecmualarda görev yapmış olup, denizcilik hakkındaki teknik ve bilimsel yazıları ile dikkat çekmektedir. Türk denizcilik tarihine ve literatürüne önemli katkılar sağlayan Daver, “Sivil Amiral” gibi bir lakapla anılmıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde de özellikle Cumhuriyet gazetesinde Türk denizcilik tarihi ile alakalı makaleler yazmaya devam etmiştir. Eminalp Malkoç, ““Sivil Amiral” Abidin Daver’in Kaleminden Türk Denizciliği”, 2. *Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu (Bodrum-Turgutreis 01-04 Kasım 2013)*, Bildiriler, C.2, Bodrum Belediyesi Yayınları, Bodrum 2015, s. 317-318; Murat Yümlü, “Yarım Asra Ulaşan Basın Emeği Işığında Gazeteci Abidin Dâver”, *Türkiyat Mecmuası*, C.29/1, 2019, s. 249-299.

göre bahsi geçen gerekçeler şunlardı:

- 1- Öncelikle Rus filusunun Odesa ve Nikolayev'den olduğu gibi Sivastopol'den de firar etmesine Osmanlı donanması engel olmuş ve gemiler Osmanlı donanmasının müdahale ve engellemeleriyle zapt edilebilmişti.
- 2- Çanakkale Boğazı müdafaası neticesinde Boğazlar Rusya'ya ve diğer müttefiklerine kapalı kalmış, bu suretle mühimmatsız yardımsız bırakılmış olan Rusya mağlup, Karadeniz filosu da hapsedilmişti. Çanakkale'de müdafa gösterilmeseydi Boğazlar geçilecek, bu sayede Ruslar mağlup olmayacak - mağlup edilmiş olsa bile - Karadeniz'deki donanması ele geçirilmemiş olacaktı. Bu bakımdan Karadeniz hâkimiyeti Türkiye için en hayati meseleydi. Karadeniz sahillerinin müdafaası için bu hâkimiyete ne kadar muhtaç olduğunu Harb-i Umumî kati ve bariz bir surette bir kez daha ispat etmişti. Karadeniz sahillerinde Rus gemilerinin attığı mermilerle az çok hasara uğramamış bir Osmanlı kasabası görülemezdi.
- 3- Karadeniz'e hâkimiyet meselesi Osmanlı Devleti için eskisinden daha büyük bir önem arz etmekteydi. Çünkü bir taraftan sahiller – Üç Sancağın kurtarılması üzerine –az daha genişlemiş, diğer taraftan Kırım ve Şimalî Kafkasya İslam hükümetleriyle daimi surette ulaşım gerekliliği doğmuştu.
- 4- Karadeniz filusunun müttefikler içerisinde hangisine verilmesi gerektiği değerlendirildiğinde en uygunu Osmanlı Devleti idi. Bulgar bahriyesi ne nitelik ne de nicelik olarak böyle büyük bir filoyu idare edecek durumda değildi. Almanya ve Avusturya-Macaristan ise kuvvetli donanmalara ve daima yeni filolar vücuda getirecek gelişmiş inşa vasıtalarına sahipti. Osmanlı donanması ise küçüktü ve takviyeye muhtaçtı. Tersaneler ise bir torpidobot yapacak kadar bile insan gücüne sahip değildi.
- 5- Savaşta deniz bakımından en çok Osmanlı Devleti zayıya uğramıştı. Gerek deniz kuvvetlerinin gerekse deniz ticaretinin kaybı, mevcutlarına oranla bütün muharip devletlerinkinden fazlaydı. Karadeniz sahilleri, batmış Osmanlı tüccar gemileriyle doluydu. Sultan Osman ve Reşadiye dretnotlarıyla bazı gemileri İngiltere gasp etmişti. Barbaros Hayrettin, Mesudiye, Mecidiye, Midilli ile çeşitli torpidobot, nakliye, mayın gemileri muhtelif denizlerde batırılmıştı. Osmanlı Devleti, bu savaşta mevcuduna oranla en çok gemisi batan İngiltere'den bile fazla zayıyat vermişti. Karadeniz filosu bu zayıyatı süratle telafi ve tazmin edecek bir kuvvet teşkil etmekteydi.
- 6- Karadeniz filosu Rusya'nın kesin bir mağlubiyet ve çöküşe uğratılması üzerine ele geçmişti. Rusya'yı bu hale getiren savaşlarda ise Osmanlı kuvvetlerinin gerek doğrudan doğruya gerek dolaylı olarak ifa ettiği hizmet aşikârdı. Çanakkale müdafaasıyla Ruslar mühimmatsız ve muavenetsiz bırakılmıştı. Kafkasya'da çeşitli Rus kolorduları kısmen imha, kısmen meşgul edilmişti. Galiçya Cephesi'nin kilidi de Osmanlı kuvvetlerinin katkılarıyla aylarca muhafaza edilmişti.

Gazi

Akademik
Bakış

129

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Görüşlerini bu şekilde sıralayan Abidin Daver, bu kuvvetli sebepler ve delillere nazaran gerekçelerinin müttetiklerce de kabul görüleceğini ümit ettiğini söyleyerek sözlerini tamamlamıştır.⁶⁴

Gazetelerdeki haberler ve Osmanlı kamuoyundaki heyecan, sivil kuruluşlar nezdinde ilk karşılığını Donanma Cemiyetinde bulmuştur. Mayıs 1918'de Donanma Cemiyeti filo meselesinde bir girişim yapmıştır. Rusya'nın Karadeniz filosunun Osmanlı Devleti'ne verilmesi hakkında hükûmetin girişimlerde bulunmasını rica etmek üzere Donanma Cemiyeti Reisi İstanbul Mebusu Şefik Bey'in başkanlığında, Donanma Cemiyeti Heyet-i İdare azasından eski Bahriye Müsteşarı Talat, Mahkeme-i Temyiz azasından Rıfat ve Ali Şükrü Beylerden oluşan bir heyet, Sadrazam'a müracaat etmiştir. Talat Paşa, hükûmetin bu hususta gerekli teşebbüslere giriştiğini ve hükûmetin donanmanın Osmanlı filosuna ilhakı için elinden gelen her şeyi yapacağına milletin emin olması lazım geldiğini beyan etmiştir.⁶⁵

Donanma Cemiyetinin girişimi yanında basındaki Karadeniz filosunu konu alan haberler ve köşe yazıları gün geçtikçe halk üzerindeki heyecanı arttırmış, günün en büyük meselelerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte Vakit gazetesinde de konu ısrarla ele alınmış, Yunus Nadi'nin Tasvir-i Efkar'da yaptığı gibi eleştirilerin merkezine Tanin konulmuştur. 24 Mayıs tarihli bir yazıda öncelikle Tanin'de iki gün ara ile Karadeniz filosundan bahsedildiği, filonun Osmanlı tasarrufuna geçeceği yönünde güven uyandıracak şeyler kaydedildiği belirtilmiştir. Yine Tanin'in hükûmete yakınlığına vurgu yapılarak gazetenin neşriyatına kıymet verildiği, filo meselesinin memnuniyet verici bir aşamada olmasının ümit edilmek istendiği ifade edilmiştir. Buna karşın bu meselenin "kalem odalarında halledilecek diplomasi mesaili" olmadığını altı çizilmiştir. Ayrıca sorunun donanmaya birkaç sefine ilavesinden ibaret olmadığı, Karadeniz filosunun durumunun en önemli dış güvenlik meselesi hükmünde bulunduğu öne sürülmüştür. Bu düşüncelere ilaveten Tanin'in; Babali'nin sükûnetle çalıştığı, gürültü ve şarlatanlığı sevmediği, savaşa niçin girildiğini bildiği, azim ve sebatla hareket ettiği konusundaki görüşüne de karşılık verilmiş; buna kimsenin şüphesi olmadığı ancak millî varlığın söz konusu olduğu meselelerde umumi efkarın ihmal edilmeyecek bir kuvvet olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan kamuoyunun böyle önemli bir meselenin her safhasından haberdar edilmesi gerektiğine ve onun kuvvetine istinat ederek iş görmeyenin "gürültü ve şarlatanlık" olarak addedilemeyeceğine işaret edilmiştir.⁶⁶

Filo meselesi üzerinde en hassas duran isimlerden biri olan Abidin Daver, 30 Mayıs 1918'de bir kez daha konuyu ele almıştır. Yazar, Osmanlı matbu-

64 Abidin Daver, "Karadeniz Filosu Bizim Olmalıdır", *Donanma*, 23 Mayıs 1334, S.117, s. 1869-1870.

65 "Karadeniz Filosu Hakkında Cemiyetimizin Teşebbüsü", *Donanma*, 23 Mayıs 1334, S.117, s. 1884.

66 *Vakit*, 24 Mayıs 1918, No: 215.

Görüş

atında bilhassa Donanma Mecmuası'nda "Karadeniz filosundan daha önemli bir mevzu, daha hayatî bir mesele tasavvur olunabilir mi" diye sorarak matbuatın ve kamuoyunun heyecanını "nâbecâ" gören Tanin'i eleştirmiştir. Konuyu Karadeniz hâkimiyeti meselesinin önemi üzerinden ele alan Abidin Daver, Osmanlı donanmasının süratle takviyesi gereği yanında "milletin bitmez donanma aşkı"nın dikkate alınması durumunda bu asabiyyetin "nâbecâ" görülmesi bir yana, takdir ve teşvik edilmesi lazım geldiğini belirtmiştir. Mevcut durumda gerek matbuat gerekse kamuoyunun Karadeniz filosu meselesinin aşamalarını büyük bir alaka ve hararetle takip etmesini takdirle karşılamış, gemilerin gönderlerinde Osmanlı sancağı takılı olduğu halde "boğazın mai suları üzerinde heybet ve azametle görüneceği" mutlu anların sabırsızlıkla beklendiğini dile getirmiştir. Bu sahneyi okuyucularına müjdeleyemediklerini üzüntüyle beyan eden Abidin Daver, Alman Başkumandanı'nın donanmanın akıbeti hakkında karar verilmek üzere bir Rus heyeti davet ettiğini hatırlatarak Rusların, filonun ne müttefiklere ne de Osmanlı Devleti'ne verilmesine rıza göstermeyeceklerini, Ukraynalıların da donanmayı kendilerine mâl etmeye çalışacaklarının şüphesiz olduğunu hatırlatmıştır.

Karadeniz filosunun Rusya'dan alınıp Osmanlı Devleti'ne verilmesini, tashih-i hudut benzeri bir uygulama olarak ele alan Abidin Daver; Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'ın kendi emniyetleri için Rusya, Ukrayna, Romanya hudutlarında stratejik noktaları ve önemli mevkiileri ele geçirdikleri gibi, Osmanlı Devleti için de Karadeniz hâkimiyetinin ve sahillerinin emniyeti için filonun donanmaya ilhakının mecburi olduğunu belirtmiştir.⁶⁷

Abidin Daver'in ve Yunus Nadi'nin yazılarında da görüleceği gibi Osmanlı matbuatı Vakit, İkdâm, Tasvir-i Efkâr ve Donanma gibi gazete ve dergiler üzerinden kamuoyundaki heyecanı canlı tutma yolunda bir politika izlemiş, Tanin'e yapılan eleştiriler üzerinden de hükûmete baskı yapmaya çalışmıştır. Bu süreçte yazı içerikleri günlük gelişmeler yanında filonun Osmanlı donanmasına devredilmesinin gerekçelerine ve Karadeniz üzerinde gerçekleşen Türk-Rus mücadelesine yoğunlaşmıştır. Boğazlarda, Çanakkale'de, Galiciya'da, Romanya'da fedakârlıklar yapmış Osmanlı Devleti'nin buna hakkı olduğu Çarlık Rusya'sının meseleyi buraya getirdiği vurgulanmıştır.⁶⁸

1918 yılı Haziran ayı başlarında Batı Cephesinde başlayan şiddetli Alman taarruzu bile Karadeniz sorununa olan ilgiyi düşürmemiştir. Donanma mecmuasında hiçbir gelişmenin kendilerini hayatî önemi haiz Karadeniz filosu meselesiyle ilgilenmekten men edemeyeceği ve etmemesi gerektiğine dikkat çekilmiş, Karadeniz filosunun mukadderatı hakkında ne gibi girişimler gerçekleştiğinden haberdar olunmadığından yakınılmıştır. Mecmuada Yunus Nadi'nin Tasvir-i Efkâr'daki yazılarına atıfta bulunulmuş, filoya dair talepler çe-

67 Abidin Daver, "Karadeniz Filosu Meselesi", *Donanma*, 30 Mayıs 1334, S. 118, s. 1886.

68 Yunus Nadi, "Karadeniz Meselesi Etrafında", *Tasvir-i Efkâr*, 30 Mayıs 1918, No: 2470.

şitli başlıklar altında toplanmıştır. Buna göre Karadeniz meselesinin insaf, hak ve adalete uygun olan yegâne çözümü filonun Osmanlı Devleti'ne devri olarak ifade edilmiştir. Meselenin istenilen şekilde çözülmemesi ve sürekli ertelenmesi halinde heyecan ve asabiyetin artması, dolayısıyla bazı yeni düşüncelerin çıkması da normal karşılanmıştır. Nitekim “mesele böyle hallolmak istenmiyor mu”, “konunun önemi yeteri kadar takdir ve kabul edilmek istenilmiyor mu” sorularının akla geldiği kaydedilmiştir. Bu noktada Osmanlılar aleyhinde bir çözümün müttefikler arasındaki tesanüt ve samimiyetin ciddiyetini şüpheye düşürebileceği, bu bakımdan muğlak hususların aydınlatılması gereğine işaret edilmiştir.⁶⁹

Sürüncemede kalan meselenin çözümüne dair bir emare doğmaması zamanla bazı iddiaları da beraberinde getirmiş, Bolşeviklerin filo için girişimleri Osmanlı basınına ciddi derecede rahatsız etmiştir. Örneğin Vakit'te Ali Haydar Emir tarafından 19 Haziran'da kaleme alınan bir yazıda Rus Karadeniz filosunun aidiyeti meselesinin hala açıklığa kavuşmadığı belirtilmiş, Bolşeviklerin, birkaç ay evvel donanmanın “Büyük Rusya”ya ait olduğunu iddia ettikleri ancak Bolşevik hükümetinin ne Karadeniz, ne de Akdeniz'le hiçbir münasebeti kalmadığı üzerinde durulmuştur. Bulgaristan'ın taleplerinin de konu edildiği yazıda Kampana gazetesine atfen alaycı bir şekilde “Sofya'nın 'kampana'sı bu defa vakitsiz ve manasız tanin-endâz olmuştur” ifadeleri kullanılmıştır. Bu gazetede, Türkiye'nin Rusya'nın Karadeniz filosunu aldığı takdirde Ukrayna'nın kuvvetli bir donanma vücuda getirmek hususundaki ihtirasını arttıracığı yönündeki görüş eleştirilmiştir. Benzer şekilde Babadağ'da çıkan “Dobruca” isimli gazetenin “Türkler İstiyorlar” başlıklı makalesinden söz edilmiş, Türk taleplerine olumsuz yaklaşan fikirlerin müttefik Bulgar başkentinde de aynı yönde olmadığı ümidinde olunmak istendiği belirtilmiştir. Ali Haydar Emir'in kaleme aldığı yazıda, Karadeniz donanmasının ancak Türkiye'nin elinde olduğu takdirde ittifak güçleri için bir fayda sağlayacağı, Akdeniz'de itilaf donanmasına karşı Avusturya-Macaristan ile kuvvetli bir güç olunabileceği beyan edilmiştir.⁷⁰ Ali Haydar Emir'den bir gün sonra bu defa Ahmed Emin Bey de Bulgar gazetelerinin neşriyatını eleştirmiş, bu gazetelerdeki müttefiklik ahlakına uygun olmayan ifadeler ve asılsız söylentiler olduğuna değinmiştir.⁷¹ Meseleyle ilgili yayınlarını ısrarla sürdüren Vakit gazetesi donanmanın Osmanlı filosuna katılması arzusuna istinaden gerekçeleri ve yeni gelişmeleri vermeye devam etmiştir. Gazetede Karadeniz'de ele geçirilmiş Rus gemilerinin hukuki vaziyeti hakkındaki değerlendirmelerden sonra, adalet ve hakkaniyet noktasından da Rusya'nın Karadeniz filosunun ancak Türkiye'ye verilmesi lazım geleceği, bu-

69 “Karadeniz Filosu”, *Donanma*, 6 Haziran 1334, S.119, s. 1901-1902.

70 Ali Haydar Emir, “Karadeniz Filosu”, *Vakit*, 19 Haziran 1918, No: 241; *Vakit*, 17 Haziran 1918, 19 Haziran 1918, No: 239.

71 Ahmed Emin, *Vakit*, 20 Haziran 1918, No: 242; “Bulgarlarla Meseleler”, *Vakit*, 21 Haziran 1918, No: 243.

nun Dörtlü İttifak menfaati için de yegâne çözüm yolu olduğu kaydedilmiştir. Bütün bu delillere ilave olarak Osmanlı deniz kuvvetlerinin savaş içerisindeki zayıflığı hatırlatılmıştır. Buna göre Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin hacim olarak kaybı; müsadere olunanlar 94,518, batan sefain-i harbiye 32,511, batan sefain-i muavene 16,930, yelkenli/yelkensiz batan ticarî gemiler 101,668 ton olmak üzere toplam 245,627 ton olarak sunulmuş, İngiltere hükûmeti tarafından müsadere edilen dretnotlar ise Reşadiye 23,000, Sultan Osman 27,500, Fatih 24,700 ton olarak verilmiştir.

Vakit gazetesinde, verilen bu zayıflığa karşılık Sivastopol'de ele geçen Rus filosunun ihtiva ettiği gemiler hakkında da bilgiler verilmiştir. Buna göre Rus filosundan Sivastopol'de ele geçen gemilerin üç dretnot, üç birinci sınıf zırhlı, dört eski zırhlı, iki kruvazör, yirmi iki muhrip olmak üzere 112,580 ton hacminde olduğu beyan edilmiş, bir mukayese yapıldığında bu miktarın Osmanlı Devleti'nin kaybettiğinin yarı hacminde dahi olmadığına dikkat çekilmiştir. Devamında Osmanlı Devleti tarafından kaybedilmiş savaş, muavenet ve ticaret gemileri şu şekilde verilmiştir:⁷²

BATIRILAN SAVAŞ GEMİLERİ VE YARDIMCI GEMİLER			
Savaş gemileri	hacmi (ton)	Sefain-i muavene	hacmi (ton)
Midilli	4550	Üsküdar Vapuru	6720
Barbaros	10060	Na'ra Vapuru	480
Mesudiye	9200	Beyrut Yatı	520
Mecidiye	3250	2 Numaralı İstimbot	20
Yadigâr-ı Millet	616	Şahin Römorkörü	23
Gayret-i Vataniye	616	Defn Römorkörü	6
Yarhisar	300	Adil Römorkör	6
Kütahya	160	Ron Römorkör	33
Demirhisar	97,5	Sakız Vapuru	120
Hamidabad	97,5	İğne Ada Vapuru	938
Peleng-i Derya	585	Neva Vapuru	308
Marmaris	531	5 Numaralı Vapur	120
Nurü'l-bahr	420	6 Numaralı Vapur	120
Taşköprü	213	Tufan Römorkörü	120
Nevşehir	213	Kutulamare	80
Yozgat	185	Dicle İstimbot	22
1 numaralı motorbot	20	Asir?	22
2 numaralı motorbot	20	2nci İstimbot	50

72 "Bahri Zayıyatımız", *Vakit*, 23 Haziran 1918, No: 245.

5 numaralı motorbot	20	Mahi (Limbo Kemis)	1211
6 numaralı motorbot	20	Seyyar Fabrika	355
7 numaralı motorbot	20	Torpil Dubası	12
8 numaralı motorbot	20	1 Numaralı Duba	40
12 numaralı motorbot	20	2 Numaralı Duba	12
16 numaralı motorbot	20	3 Numaralı Duba	12
Selmanpak	129	4 Numaralı Duba	12
Nilüfer (torpil dökücü)	1080		
Samsun (torpil dökücü)	48		

Birinci Dünya Savaşı'nın son yazında cephelelerdeki gerginlik sürerken Rus filosu konusunda ısrarlı neşriyatını sürdüren Vakit'te, Ahmed Emin Bey, 25 Haziran 1918'de kaleme aldığı yazısında Osmanlı Devleti için kahramanlıklara ve pek ağır kayıplara sebebiyet veren fedakârlığın, mevcut gemilerin bir kısmının kaybedilmesi şeklinde algılanmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Zira ona göre süreç içerisinde toplumun heyecanını doğuran şey, sadece maddî kayıpların miktarı değildi ve bu fedakârlığın bir bağlamı vardı. Meşrutiyet döneminden beri bahriyeye önemli yatırımlar yapılmıştı. Yatırımların kaynağı ise Osmanlı halkının yardımlarıydı. Sahilleri muhafaza altında bulundurmak, ülkenin muhtelif kısımları arasında bir birlik hissi oluşturmak ve dış tehlikelere karşı emniyette olduğu kanaatiyle iç işlerle uğraşabilmek için mutlaka bir donanmaya ihtiyaç vardı. Ahmed Emin Bey'e göre Osmanlı halkı "siyasî terbiyesinin noksan" olmasına rağmen bunu o kadar iyi anlamıştı ki muhtelif amaçlarla teşkil edilen cemiyetlerden hiç biri yaşamaya muvaffak olmadığı halde Donanma Cemiyeti yaşamış ve yıldan yıla büyümüşü. Bu büyüme ise ahalinin cemiyete verdikleri beşer onar para ile olmuştu. Bunlarla İngiliz ve Fransız atölyelerine dretnotlar sipariş edilmiş, çeşitli torpidolar ve nakliye gemileri alınmıştı. Savaşın başında İngiltere'nin dretnotları zapt etmesi memleketin her köşesinde derin tesirler yapmıştı. Dâhil olunan savaşta mevcut donanmanın büyük kısmının kaybedildiğini anımsatan Ahmed Emin Bey'e göre savaşta zayıfatı tamir ve Akdeniz'deki sahilleri yani Dörtlü İttifakın sağ tarafını denizden muhafaza etmek amacıyla Karadeniz filosuna sahip olmak ihtiyacı duyuluyordu.

Ahmed Emin Bey yazısının devamında, müttefik Almanların bu meseleyi derinlemesine irdelemediğini, Karadeniz filosunun Osmanlı Devleti için ne demek olduğunu anlamak istemediğini iddia etmiştir. Yaptığı çıkarımlara göre Almanlar ya meseleyi anlamamıştı ya da anlamak istemiyordu. Onların bakışı iki Türk gazetecisinin Karadeniz'deki filoyu sahipsiz görerek heyecanlı bir takım neşriyatında bulunduğu, bu neşriyatın İstanbul'un bir kısım halkı arasında suni bir heyecan doğurduğu ancak taşraya bile nüfuz etmediği idi. Oysaki Ahmed Emin Bey'e göre Almanlarda gerçekten böyle bir kanaat varsa bu hayati

Gazi

meselenin üzerinde zihin yormadıkları açıktı. Zira Osmanlılara göre Karadeniz filosu meselesi suni biçimde ortaya atılan bir mesele değil, en temel çıkarların telkin ettiği bir ihtiyaçtı. Almanya'nın filo meselesindeki tavrını "umumun az, çok hatırını kırmak" olarak nitelendiren Ahmed Emin'e göre bunu gizlemek bir anlam ifade etmiyordu. Zira "*dostluğun ve dostâne teminatın mihenk taşı icraat*"tı. Mütteliklerle müşterek ve devamlı menfaatlere nazaran ilişkiler daima açık ve mütekebil bir emniyete istinat edecek şekilde olmalıydı. Bu nedenle filo meselesinin halli, Rusya ile Ukrayna arasındaki müzakeratın sona ermesi ile ilişkilendirilmemeliydi.⁷³

Ahmet Emin Bey'in tespitlerindeki haklılık aynı günlerde ortaya çıkmış, Almanların filo meselesindeki tavrı mütteliklik hukukuna uygun olmayan ve Osmanlı beklentilerini karşılamayan bir şekilde dönüşmüştür. Bu süreçte Almanya'nın İstanbul elçiliğinde Osmanlı basınını takip ve tetkik vazifesiyle görevli olan von Hanting, Haziran ayı içerisinde Rumca yayınlanan Patris gazetesini Başyazarı Keşişoğlu ile Karadeniz Rus donanması ve Meriç meseleleri hakkında bir söyleşi gerçekleştirmiş ve bu konunun üzerine giden yayınlara başlamıştır. Hariciye Nezareti tarafından bazı gazetelere Almanya'nın bakış açısını aktarmakla vazifeli olarak tanımlanan von Hanting siyasî sansürün hükümetçe kaldırılmasından sonra Karadeniz Rus donanması ve Meriç meseleleri hakkında Osmanlı matbuatının neşriyatını şiddetle tenkit etmiş ve kınamış, bu iki mesele hakkında Almanya hükümetinin bakış açısını ifade eden makaleler kaleme almıştır. Von Hanting, Almanya'nın Karadeniz Rus donanması hakkındaki tavrının Brest-Litovsk Antlaşması'na uygun bir siyasete bağlı olduğunu iddia etmiş, söz konusu antlaşmanın bir taraftan dördü ittifak ve diğer taraftan Rus hükümeti arasında tanzim edilmiş bir siyasî belge olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle de Türkçe gazetelerin filonun Osmanlı Devleti'ne verilmesi konusundaki taleplerini "şayan-ı teessüf" bulmuştur. Von Hanting, Alman kuvvetlerinin Karadeniz'in kuzey sahillerinde doğuya doğru askeri harekâta bulduklarını kabul etmekle beraber, bunun amacının ilgili antlaşmanın Rusya'da tamamen tatbikine yönelik bir girişim olduğunu iddia etmiş, bunu da asayişin teminine yönelik bir hareket olarak ele almıştır. Rus donanmasının Almanya eline geçmesini de bu harekâta bağlayan Hanting donanmanın Rus hükümetinin malı olduğunu beyan etmiş üstelik bunu teyit için Almanya Başkumandanlığıyla Rusya Donanması Başkumandanlığı arasında yapılan bir mukavelenin birkaç güne kadar imza edilmek üzere olduğunu öne sürmüştür. Geniş Rusya arazisinin her tarafına dağılmış bulunan yüz binlerce Alman esirinin memleketlerine nakli için bu donanmanın daha bir yıl kadar Almanya'nın elinde kalmasının zaruri olduğu ve bu şekilde kararlaştırıldığını da beyan ederek bir yıl sonra ise gemilerin "meşru sahibi" olan Rusya hükümetine iade edileceğini ifade etmiştir. Bu durumun Türk gazetelerinde artık tam olarak anlaşılması ve ona göre

göre hareket edilmesi gerektiğini belirten von Hanting, Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki ittifakın son zamanlarda Almanlarca şüphe edilecek bir konuma getirildiği yönündeki düşüncenin de yanlışlığına dikkat çekmiştir. Bu hususta Türkçe gazetelerin neşrettikleri makaleleri ve bunlardaki halet-i ruhiyeyi “esef verici” olarak nitelemiş, kendisinin bütün Alman matbuatını günü gününe takip ettiğini belirterek Türk gazetelerine böyle bir şüphe verecek, tereddüt uyandıracak herhangi bir neşriyata tesadüf etmediğini beyan etmiştir. Hanting’in ifadelerinden dolayı Patris gazetesi ihtar edilmiş, bu tarz yayın sürdürülmemesi istenmiştir.⁷⁴

Sivastopol’daki Karadeniz Rus filosunun kime ait olacağı konusundaki belirsizlik Haziran ayı boyunca sürerken Rusya merkezli ulaşan yeni haberler bir anda heyecanı arttırmış, Haziran sonunda Sivastopol dışındaki Rus donanmasının da Almanlara teslim olduğu duyumları gelmeye başlamıştır. Ukrayna telgraf ajansına atfen bilgiler veren İkdam’da Karadeniz Bolşevik donanmasının Novorossisk’den Sivastopol’a geldiği, bu gelişmenin Almanya’nın Troçki’ye verdiği ültimatomun neticesi olduğu kaydedilmiştir. Ajansın haberinde Bastevilya Novosti gazetesinin istihbaratına nazaran Troçki’nin, donanmanın büyük parçalarını teşkil eden gemilerin savaşın devamı müddetince Almanlar tarafından kullanılmasına izin verdiği, hatta gemileri 34 milyon ruble mukabilinde kiralayacağı söylentilerine değinilmiştir. Haberin devamında gemiler hakkında bilgiler verilmiştir.⁷⁵ Bu süreçte The Times gazetesinde de Troçki’nin Alman ültimatomunu kabul ettiği ve Rusya’nın teslim olduğu, Karadeniz filosunun kalan kısmının Almanlar eline geçtiği ancak Kühlman’ın gemilerin kullanılacağına dair garanti verdiği bilgisi yer almıştır.⁷⁶

Karadeniz filosunun kalan kısmının da Sivastopol’a katılmasıyla Dörtlü İttifak hatırı sayılır bir deniz kuvveti elde etmiş, kuşkusuz bu gelişme itilaf cephesini de ürkütmüştür. İtilaf basınında konuya dair telgraflara ve haberlere yer verilmiştir. Gelişmeler Akdeniz’deki itilaf güçlerini huzursuz ederek bir süre teyakkuz halinde bulunmaya mecbur etmiştir.⁷⁷ Nitekim İngiltere’nin donanma konusundaki endişeleri Avam Kamarası’nda gündeme gelmiştir. Bonar Law, Avam Kamarası’nda Karadeniz donanması hakkında gelen bir soruya cevaben Karadeniz’deki Rus savaş gemilerinin bazılarının kendi mürettebatı tarafından batırıldığına güçlü bir şekilde zannedildiğini, fakat diğer taraftan donanmanın büyük kısmının Almanların eline düştüğünün muhakkak olduğu bilgisini vermiştir.⁷⁸

74 BOA, HR. SYS. 2454/81; BOA. HR. SYS. 2454/85.

75 “Karadeniz Rus Donanması Meselesi”, *İkdam*, 29 Haziran 1918, No: 7683.

76 *The Times*, 14 Haziran 1918.

77 “Karadeniz Rus Donanması Meselesi”, *İkdam*, 29 Haziran 1918, No: 7683; “Karadeniz Filosu”, *Zaman*, 29 Haziran 1918, No: 87.

78 *İkdam*, 4 Temmuz 1918, No: 7688; *Zaman*, 4 Temmuz 1918, No: 92; *Tasvir-i Efkâr*, 4 Temmuz 1918, No: 2505.

1918 yılı Temmuz ayına gelindiğinde Rus filosu meselesi halen bir çözüme kavuşturulmadığı gibi, Almanya kaynaklı bazı olumsuz haberler de gelmeye başlamıştı. İkdam'ın 1 Temmuz 1918 sayılı nüshasında "Rus Donanması, Düşmanlara mı Teslim Ediliyormuş!" üst başlığıyla Berlin kaynaklı ve Norddeutsche Allgemeine Zeitung gazetesine atfen Sovyet donanmasını müsadere için Bolşeviklerle müzakerelerde bulunmak üzere İngiliz ve Fransız görevlilerin Mavera-yı Kafkasya'ya geldiği bilgisi yer almıştır.⁷⁹ İlerleyen günlerde yine teyide muhtaç bilgiler gelmeye devam etmiştir. İçlerinde Volga ismindeki büyük zırhlının da bulunduğu bu donanmanın iltihak haberi sonradan teyit edildiyse de diğer zırhlı, torpido ve denizaltıların patlatıldığına dair söylentilere yer verilmiştir.⁸⁰

Osmanlı Devleti açısından bu sürecin resmî olarak en yüksek girişimlerinden biri Bahriye Nazırı Cemal Paşa'dan gelmiştir. Cemal Paşa Sadrazam'a sunduğu bir arzda Çanakkale savunmasındaki kahramanlık ve fedakârlığa işaret etmiş, Doğu hudutlarındaki elim vaziyeti hatırlatmış, ülkenin baştanbaşa denizle sınırlı olmasından dolayı gerek askerlik gerekse iktisadi bakımlardan deniz kuvvetlerine olan ihtiyacı hatırlatmıştır. Bunun yanı sıra İngiltere'nin Osmanlı hükûmetinin savaşa dâhil olacağı düşüncesiyle Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarını müsadere ettiği, Fatih dretnotunu da kendisine kattığını belirtmiştir. Devamında ise İngiltere'ye sipariş edilmiş olan iki keşşaf, dört muhrip, iki denizaltı ile Fransa'ya sipariş edilmiş ve inşaatına başlanmış olan altı muhrip ile iki denizaltının da gasp edildiğini kaydetmiştir. Bu deniz araçlarının Birinci Dünya Savaşı'na katılımları sebebiyle vaki olan zayıttan kabul edilmesi gerektiğini beyan eden Cemal Paşa toplam zayıatı 94.518 ton olarak göstermiştir. Bu müsadere dolayısıyla önemli bir kuvvet olan bu savaş gemileri ile takviyeden mahrum kalan donanmanın nitelik ve nicelik bakımından eksik kaldığını ifade eden Cemal Paşa, savaşa fiilen iltihaktan sonra yardımcı gemiler hariç savaş gemilerinden 32.511 ton zayı edildiğini belirtmiştir. Bu hesaba göre savaş yılları içerisinde mevcut siparişler ve batırılanlarla birlikte toplam kaybı 127.029 ton olarak vermiştir. Elde kalan gemilerin son derece az ve harap olduğunu kaydeden Cemal Paşa, bunlardan bir iş beklemenin hatta bu gemilere bir filo adı vermenin bile abes olacağını dile getirmiştir. Durum tespitini yaptıktan sonra deniz zayıatının telafisi için bir çarenin kendi nazarında tecelli ettiğini kaydeden Cemal Paşa, çözüm önerisini sunmuş Rus Karadeniz filusunun ya bedelsiz ganimet olarak ya da ücreti mukabilinde Osmanlı Devleti'ne verilmesi seçeneğini dile getirmiştir. Bu talebin Karadeniz sahillerinde barış ve sükûneti sağlayacağını, ticareti canlandıracağını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Rus donanması bize devr edildiği takdirde hükûmât-ı mezkûre donanma gibi masraflı ve kendileri için bî-lüzum bir silahtan kurtulacakla-

79 İkdam, 1 Temmuz 1918, No: 7685.

80 İkdam, 7 Temmuz 1918, No: 7691.

rı gibi hükûmet-i seniyyenin de dostluğunu temin etmiş olacaklardır. Hatta kaçakçılığı men zımnında sahil tarassud istasyonları teşkil olununcaya kadar Karadeniz'e yalnız ufak gambotlardan mâadâ hiç bir harb gemisi bulundurmamak gibi Karadeniz hükûmetleriyle bir muahede akdi de hükûmet-i seniyye için mühim bir kazanç temin edebilir. Esasen Rus donanması bugün Baltık ve Şimal Denizi'nde bulunan Alman donanmasına muavenet edemeyeceği gibi ba'de'l-harb mezkûr denizlere gitse bile inşaat ve eslihasının mugâyereti hasibiyle yine Almanların pek işine yaramayacağına mukabil hükûmet-i seniyyenin donanmaya olan şiddet-i ihtiyacı dolayısıyla mütteliklerimiz nezdinde icab eden teşebbüsât-ı siyasîyede bulunularak harb-i hazıra iştirâkimiz bu hususda vaki olan fedakârlığımız neticesi olarak gerek düşmanlarımızın müsaderesi ve gerek gark suretiyle duçar olduğumuz zayıat-ı bahriyeyi melfuf listede teferruatı arz olunan ve takriben (140300) toneye balığ olan sabık Rus Karadeniz filosu ancak tazmin edebileceğinden müttelikimiz Almanya hükûmetinin mezkûr filoyu ganâim suretinde hükûmet-i seniyyeye terk ve şayet bunun bilâ-bedel istihsâline ma'rifet elvermez ise bedeli mukabilinde her halde i'tâ'sı elhasıl ne mümkünse yapılip behemahal Rus donanmasının elde edilmesi elzem olduğunu devletin müdâfa'a-i bahriyesinden mes'ûl bir Bahriye Nazırı sıfatıyla ve kemâl-i ehemmiyetle tekrar arz ederim... Bahriye Nazırı Cemal"

Cemal Paşa, gemilerin isimlerini ve hacimlerini vererek talep edilecek filonun bilgilerini de sunmuştur:⁸¹

İsmi	Cinsi	Tonu
Volya (İmparator Aleksandr)	Dretnot	23400
Svobodnya Rusya (Yekaterina)	Dretnot	23400
Ionn Zlatoust	Zırhlı	13000
Ievstafi	Zırhlı	13000
Potemkin	Zırhlı	12800
Rostislav	Zırhlı	10300
Amiral Lazarov	Kruvazör	6900
Amiral Nazmiyov	Kruvazör	6900
Uçakov (Kagol)	Kruvazör	7200
Bilistri sınıfı (yedi adet)	Muhrip	7700 (Her biri 1100 ton)
Şişnakof sınıfı (üç adet)	Muhrip	1950 (Her biri 650 ton)
Zavidni sınıfı (yedi adet)	Muhrip	2800 (her biri 400 ton)
Strago sınıfı (dört adet)	Muhrip	1200 (her biri 300 ton)
Sekiz adet muhtelif hacimde	Denizaltı	2550
TOPLAM		140.300

81 BOA, HR. SYS. 2296/4.

Cemal Paşa'nın girişimi aslında kendiliğinden gelişen bir durum değildi. Osmanlı Deniz Komutanı Rebeur Paschwitz, zaten Rus deniz filosundan bazı deniz araçları almıştı. Ancak bunlar sadece R-10 muhribi ve dört römorkörden ibaretti. Almanlar, Brest-Litovsk Antlaşması ahkâmına göre tazminat olmadan savaş gemilerinin transferinin gerçekleşmeyeceğini düşünüyorlardı. Nihayetinde Osmanlı donanması da daha sonra, filoya dâhil edilmemiş ve deniz hizmetine girmemiş bir grup küçük deniz aracı ve yardımcılarını alacaktı. Halpern'in ifade ettiğine göre Osmanlıların Rus filusunun büyük bir kısmının İstanbul'un kontrolü altına girebileceğine inanmak için iyi bir nedeni vardı. Zira Alman Dışişleri Bakanı'nın antlaşma ile ilgili gizli bir mektubunda, İttifak'a mayın tarama ve polis hizmetleri gibi "barışçıl amaçlar" için Rus savaş gemilerinin verilmesi gerektiği belirtiliyordu. Yani gemiler gerekirse kayıplara karşılık tazminat olarak askeri amaçlarla da kullanılabilirdi. Alman yorumuna göre bu antlaşma sadece Alman mürettebatıyla ilgiliydi. Gemilerin "eğitim" için büyük bir Osmanlı mürettebatı ile Alman çekirdeği bulundurması planlanmıştı. Esas olarak Alman planı, Evstafi ve Zlatost dretnotlarını Çanakkale Boğazı'nı savunmak için İstanbul'a getirmektir. Osmanlı komutanları, Almanların Rus savaş gemisi Volga'yı hizmete soktukten sonra yeteri kadar eğitilmiş denizci kalmadığını görmeleriyle bu fikir terk edildi.⁸²

Temmuz ayının ortalarına gelindiğinde filo meselesinin bir türlü çözülememesi duyulan memnuniyetsizliği arttırmıştır. Nitekim Zaman'da bu hususta bir yazı kaleme alınmış, ertelemelerin heyecanı arttırdığı, söylentiler çıktığı bunun da gayet normal olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada müttefiklerce sergilenen tavrın dostluk hisleri üzerinde arzu edilmeyecek tesirler doğurduğu belirtilmiştir. Gazetede sadece Yavuz'u, Hamidiye'yi, Mecidiye'yi karşısında gören halkın hayal kırıklığına uğradığı kaydedilmiştir. Hem müttefiklik hukukunun gereklerine hem de konunun hissi yönüne değinilen yazıda bu unsurların önemi yoksa meselenin şeklinin büsbütün değişeceği ifade edilmiştir.⁸³ Aynı dönemde Karadeniz donanmasına değinilen bir başka yazıda da Alman gazetelerinden alınan bilgilere yer verilmiştir. Dörtlü ittifak ve Rusya arasında Brest-Litovsk'da imzalanan barış antlaşmasının 5. Maddesi gereği Rusya'nın Karadeniz donanmasının ya Rus limanlarının birine girip, savaşın sonuna kadar orada bulunması veyahut bu limanlardan birine giremediği takdirde, bir yabancı limana girip kalması, orada silahlarından tecrit edilmesinin takdir edildiği nakledilmiştir. Buna karşın filonun barış şartlarını ihlal ettiği hatırlatılmıştır. İlbaharda Moskova hükümetinin Karadeniz donanmasının bazı kısımları üzerindeki nüfuzunun adeta sıfırlandığı, eski Rus donanmasının en önemli ve en yeni kısmının Brest-Litovsk'da kararlaştırılan hüküm hilafına olarak Novorossisk Limanı'na gittiği vurgulanmıştır.⁸⁴

82 Paul G. Halpern, *A Naval History of World War I*, s. 257-258'den naklen Darr, a.g.t., s. 275-276.

83 *Zaman*, 16 Temmuz 1918, No: 102.

84 *İkdam*, 27 Temmuz 1918, No: 7708.

Gazi

Akademik
Bakış

139

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına yaklaşılan günlerde Karadeniz Rus Filosu konusundaki heyecanda düşüş olmuştur. Nitekim gazetelerde de daha az haber yer almaya başlamış, gündem yeni cephe haberlerine dönmüştür. Cephelerdeki durum basına da sirayet etmiş, diğer taraftan müttefiklerle anlaşmazlıklar da dile gelmeye başlamıştır. İkdam'da 1 Eylül'de Türkiye ve müttefikler arasındaki siyasî münasebetler, anlaşmazlıklar ve sadakatten bahsedilmiştir. Bu gelişmeleri Talat Paşa'nın Berlin ziyareti takip etmiştir.⁸⁵

Birinci Dünya Savaşı'nın seyrinde olduğu gibi Osmanlı basını açısından Rus filosu meselesini bitiren de Filistin gibi cephelerin çökmesi olmuştur. Nitekim 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Osmanlı Devleti savaştan çekilmiş ve Almanlarla süren ittifak da sona ermiştir. 1918 yılının Kasım sonlarına doğru Almanya'daki iç hareketlenmeler sonrası Almanlar da Sivastopol'den ayrılmak zorunda kalmış yerlerini İngiliz ve Fransızlar almıştır.⁸⁶

Sonuç

Brest-Litovsk Antlaşması ile Rus donanmasının Almanya eline geçmesi Osmanlı kamuoyunda da önemli bir hareketlilik meydana getirmişti. Savaşın son yılında ağır koşullar arasında basın bir anda Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de verdiği mücadele, Ruslarla girilen tarihsel rekabet gibi yinelenen haberlere yer vermeye başlamıştı. Gazetelerde halkın heyecanına katkı sağlayacak şekilde bilgiler verilmeye devam ederken, daha Mayıs'ın ilk haftasından itibaren gazeteler sütunlarını Rus filusunun Osmanlı donanmasına ilhak edilip edilmeyeceği sorusuna ayırmaktaydı. Nitekim bu heyecan kısa sürede beklentileri oldukça yükseltti. Her gün yeni bir haber ya da başyazı konuyu ele almaktaydı. Tanin gibi hükümete yakın gazeteler itidal ve sükûnet telkin ederken diğer basın organları doğrudan filonun ilhakını isteyen yayınlarını sürdürüyordu. Yazılarda Rus filusunun ganimet hükmünde olduğuna şüphe olmadığı uzun uzadıya tartışılırken, bunun Osmanlı Devleti açısından bir güvenlik sorunu olduğunun altı çiziliyor, tarihî geçmiş, devletler hukuku gibi meselenin tüm yönleri irdeleniyordu.

85 *İkdam*, 1 Eylül 1918, No: 7744; *İkdam*, 9 Eylül 1918, No: 7752; *İkdam*, 10 Eylül 1918, No: 7752.

86 Sivastopol'e gelişlerinden kısa bir süre sonra müttefikler, hizmet verebilecek durumdaki tüm Rus zırhlılarına bayrak çekip onları fiilen İngiliz donanmasına geçirmekle kalmayıp bazı gemileri fiziksel olarak da ele geçirdiler. "Derzkiy" ve "Şçastliviy" destroyerleri İngilizler, "Bespokoyniy" ve "Kapitan Saken" destroyerleri ise Fransızlar tarafından ele geçirilmiştir. Hatta İtalyanlar "Zorkiy" destroyerine kendi bayraklarını çekmiş, Yunan askeri birliği temsilcileri ise "Zvonkiy" destroyerini emirlerine almıştır. Bunların yanı sıra başta Yunan "Limnos" zırhlısının denizcileri olmak üzere yabancılar Rus depolarından işlerine yarayabilecek her şeyi alıp götürmeye başlamıştır. Karadeniz filosu gemilerinin ele geçirilmesinin ardından tüm gemilere Sivastopol'den ayrılmaları ve İzmir Limanı'na hareket etmeleri emri verilmiştir. Oleg Gonçarenko, *Poslednie Bitvi Imperatorskogo Flota*, İzdatitskiy Dom Veçe, Moskova 2008, s. 200-201.

Gazete yazılarında Karadeniz meselesi vurgulu bir şekilde müttefiklik hukuku bakımından değerlendiriliyor, Almanya ve diğer müttefiklerin Osmanlılar için donanmanın neden bu kadar önemli olduğunu anlaması gerektiği üzerinde duruluyordu. Basında, dış gelişmeler dolayısıyla gerekenlerin yapılması amacıyla hükûmete de açık mesajlar verilmekte, Osmanlı kamuoyundan hiçbir bilginin gizlenmemesi gereği ifade edilmekteydi. Osmanlı kamuoyundaki heyecan, sivil kuruluşlar nezdinde ilk karşılığını Donanma Cemiyetinde bulmuş, Mayıs 1918'de Donanma Cemiyeti yönetimi Sadrazam Talat Paşa ile bir görüşme gerçekleştirmişti.

Birinci Dünya Savaşı'nın son yazında cephelelerdeki gerginlik sürerken gazetelerde müttefik Almanların bu meseleyi derinlemesine irdelemediği, Karadeniz filosunun Osmanlı Devleti için ne demek olduğunu anlamak istemediği iddia edilmiştir. Ayrıca müttefiklik ilişkilerinin açık bir güvene dayanması lüzumu ve filo meselesinin hallinin başka bir konu ile ilişkilendirilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim bu tespitlerdeki haklılık aynı günlerde ortaya çıkmış, Almanya'nın İstanbul elçiliğinde görevli von Hanting, Osmanlı matbuatının neşriyatını şiddetle tenkit etmiş ve kınamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Karadeniz Filosu konusundaki kamuoyu heyecanı düşmüş, gazetelerdeki haberler azalmış, cephe gelişmeleri ön plana çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın seyrinde olduğu gibi Osmanlı basını açısından Rus filosu meselesini bitiren de Filistin gibi cephelelerin çökmeye başlaması olmuştur.

Kaynaklar

1. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Hariciye Nezareti Siyasî Kısım Evrakı (HR. SYS.) 2296/3; BOA, HR. SYS. 2296/4; BOA, HR. SYS. 2453/30; BOA, HR. SYS. 2454/81; BOA, HR. SYS. 2454/85.

2. Süreli Yayınlar

Donanma
İkdam
Tasvir-i Efkâr
The Times
Vakit
Zaman

3. Araştırma ve İnceleme Eserleri

BESBELLİ, Saim, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VIIIinci Cilt Deniz Harekâtı*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976.

BEŞİRLİ, Mehmet, "Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.25, Erzurum 2004, ss. 243-274.

BOBKOV, Andrey Alekseyeviç, "K İstorii Morskogo Ministerstva Krimskogo Kraevogo Pravitelstva", *Çernomorskiy Flot V Velikoy Voyne 1914-1918 Godov*, Ed.: Aleksandr İgoreviç Grigorov, Yer Bilgisi yok,

Görüş

Akademik
Bakış

141

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

2014, ss. 327-333. Erişim adresi https://genrogge.ru/black_sea_fleet_1914-1918/pdf/Black_Sea_Fleet_MBGW_1914-1918.pdf

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*, C.4, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul 1974.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, "Osmanlı (Türk) – Yunan Deniz Silahlanma Yarışı", *Belleten*, C.39, S.156, Ekim 1975, ss. 725-774.

ÇAKMAK, Fevzi, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi: 1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar*, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara 2005.

DARR, Karl Wilhelm Augustus, *The Ottoman Navy 1900-1918: A Study Of The Material Personnel And Professional Development Of The Ottoman Navy From 1900 Through The Italian, Balkan, And First World Wars*, Yüksek Lisans Tezi, University Of Louisville, Kentucky 1998.

DÜZCÜ, Levent, "Osmanlı Bahriye Teşkilatında Reform Çabaları (1876-1922)" *Gazi Akademik Bakış*, C.3, S.5, 2009, ss. 1-20.

FARLEY, Robert M., *The Battleship Book*, Wildside Press, Rockville 2015.

GENCER, Ali İhsan, *Bahriye'de Yapılan İslahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

GONÇARENKO, Oleg, *Poslednie Bivni Imperatorskogo Flota*, İzdatlskiy Dom Veçe, Moskova 2008.

GÖK, Nurşen, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2007.

GUESDON, Georges, "1918de Merkezi İmparatorluklar Tarafından Ukrayna Sahillerinin İşgali", *Deniz Mecmuası*, Çev. Sadettin Özman, C.51, S.353, 1939, ss. 32-42.

GÜNAY, Nejla, "Bolşevik İhtilali'nin Ardından Osmanlı Devleti'nin Rusya'daki Yeni Rejime Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.35, S.100, ss. 353-376.

GÜVENÇ, Serhat, "Osmanlı Bahriyesi'nin Drednot Çağını Yakalama Girişimleri 1909-1914", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, ss. 45-63.

Hearings Before Committee on Naval Affairs of the House of Representatives on Estimates Submitted by the Secretary of the Navy, 1919, Government Printing Office, Washington 1919.

İŞİN, Bülent, *Osmanlı Bahriyesi Kronolojisi XIV-XX. Yüzyıl 1299-1922*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, Ankara 2004.

KARADOĞAN, Umur C., "Birinci Dünya Savaşı'na Giren Donanmada Yapılan İslah Çalışmaları ve Yabancı Uzmanlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.24, S.72, 2008, ss. 757-796.

KAŞTAN, Yüksel, "Alman Kaynaklarına Göre I. Dünya Savaşı'nda Ruslarla Almanlar Arasında Brest-Litovsk Barış Süreci Müzakereleri ve Barış Antlaşması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.11, S.60, 2018, ss. 362-372.

KILIÇ, Selami, "Türk-Alman Kaynakları Işığında Sovyet İhtilali Sonrası Kafkasya", *I. Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya Askeri, Siyasal Sosyal Gelişmeler*, Ed. Mehmet Okur vd., Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2017, ss. 173-228.

KILIÇ, Selami, "Unutulmuş Barış: Brest-Litovsk-Mart 1918- Yankıları Türk ve Dünya Tarihindeki Önemi", *Osmanlı 2 (Siyaset)*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss. 622-637.

KILIÇ, Selami, *Türk-Sovyet İlişkilerinin Doğuşu (Brest- Litovsk Barışı ve Müzakereleri)*, Dergah Yayınları, İstanbul 1998.

KÖKSAL, Ahmet- Usta, Veysel, *Yüz Yılın Ardındaki Karadeniz Rus Bombardımanları I*, Akçaabat Belediyesi Yayınları, İstanbul 1918.

KUKEL, Vladimir Andreyeviç, *Pravda O Gibeli Çernomorskovo Flota 18 İyunya 1918 Goda*, Tipografiya Morskogo Vedomstva, Petrograd 1928.

KURAT, Akdes Nimet, "Brest-Litovsk Müzakereleri ve Barışı", *Belleten*, C.31, S.124, Ekim 1967, ss. 375-413.

- KURAT, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990.
- KURT, Burcu, "Osmanlı Donanmasında Modern Teknolojiyi Yakalamak: Bahriye Sanayi Alayları", *U.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.28, 2015/1, ss. 79-111.
- LENGENSIEPEN, Bernd- Güleriyüz, Ahmet, *1828-1923 Osmanlı Donanması*, Çev. James Cooper, Renan Mengü, Denizler Kitabevi, İstanbul 2000.
- MALKOÇ, Eminalp, " "Sivil Amiral" Abidin Daver'in Kaleminden Türk Denizciliği", *2. Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu (Bodrum-Turgutreis 01-04 Kasım 2013)*, Bildiriler, C.2, Bodrum Belediyesi Yayınları, Bodrum 2015, ss. 316-355.
- MARDER, Arthur J., *From the Dreadnought to Scapa Flow: Volume V, Victory and Aftermath* January 1918-June 1919, Seaforth Publishing, Barnsley 2014.
- Mirnyy Dogovor Mejdu Rossyie S Odnoy Storoni İ Germaniye, Avstro-Vengriye, Bolgariye İ Turtsiye S Drugoy*, Tipografiya Moskovskogo Sovyeta Raboçih Deputatov, Moskova 1918.
- MOZGFESKY, *Rus Karadeniz Filosu Tarihi*, Çev. Fevzi Kurtoğlu, Deniz Mecmuası İlavesi, Deniz Matbaası, İstanbul 1935.
- NOPPEN, Ryan K., *Osmanlı Deniz Harekâtı 1911-18*, Çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016.
- ÖZÇELİK, Selahittin, *Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, TTK Yayınları, Ankara 2000.
- Texts of the Russian "Peace" (With Maps)*, USA Department of States Government Printing Office, Washington 1918.
- TOPRAK, Zafer, "Balkan Yenilgisi, Kimlik Sorunu ve Averof Zırhlısı", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, ss. 76-87.
- TUNA, Ozan, Amiral Souchon'un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarını Bombalaması (29 Ekim 1914)", *OTAM*, S.36, Güz 2014, ss. 201-227.
- TUNÇ, Salih, "Birinci Dünya Savaşı Sona Eerken Karadeniz Donanması Meselesi," *100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Karadeniz'de Milli Mücadele Uluslararası Sempozyumu*, C.1, Ed. Hikmet Öksüz vd, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2019, ss. 57-76.
- TUTEL, Eser, *Seyr-i Sefain Öncesi ve Sonrası*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- UYANIKER, Ferdi, *Türk Donanmasında Mecidiye Kruvazörü*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.
- YÜMLÜ, Murat, "Yarım Asra Ulaşan Basın Emeği Işığında Gazeteci Abidin Dâver", *Türkiyat Mecmuası*, C.29/1, 2019, ss. 249-299.
- ZORLU, Tuncay, "III. Selim ve Osmanlı Deniz Gücü", *Osmanlı Donanmasının Seyir Defteri Gemiler Efsaneler Denizciler*, Ed. Ekrem Işın, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul 2009, ss. 33-43.

Extended Abstract

Russia, which experienced great economic and social upheavals in the First World War, called for peace sometime after the October Revolution of 1917, which was first met in the alliance states. As a result, Germany signed the Brest-Litovsk Armistice on December 15, 1917 with the Ottoman Empire and other allies. Peace talks, on the other hand, did not reach the ground of an agreement. It was the German advance that upset the balance in the strained relations between these countries. This forced the Russians to make peace. According to the Treaty of Brest-Litovsk signed between Germany, Austria-Hungary, Bulgaria, and Soviet Russia, Russia would, without delay, stop mobilization and demobilize its entire army. According to the fifth article, warships would be brought to ports, kept under surveillance until peace was achieved, or immediately disarmed. Russian warships in the Baltic Sea and Black Sea would also return to Russian ports.

With the Brest-Litovsk Treaty, the capture of the Russian navy by Germany spawned a serious movement in the Ottoman public. Under the conditions brought about by the harsh con-

ditions of the war in the country, the newspapers suddenly started to cover repeated news such as the struggle of the Ottoman Empire in the Black Sea, and the historical competition with the Russians, as required by the alliance law. While the newspapers continued to provide information to fuel the excitement of the public, the newspapers had devoted their columns to the question of whether the Russian fleet would be annexed to the Ottoman navy as of the first week of May. This excitement started to increase expectations in a short time, and news or a news editorial on the subject was published every day. While the newspapers close to the government inspired moderation and tranquility, other media organizations continued their publications directly demanding the annexation of the fleet. The articles discussed at length that there was no doubt that the Russian fleet was the booty, while all aspects of the issue, such as historical and state law, were discussed.

Among the Ottoman newspapers and magazines, one of the media organs that approached the subject with special sensitivity was the Donanma (Navy) magazine. It was emphasized that the mood of the nation was reflected in the newspaper columns of this magazine, and it was asked to do what was necessary as soon as possible. Similarly, newspapers such as Tasvir-i Efkâr, Zaman, İkdâm, and Zaman stated that with the acquisition of the Russian fleet, security and public order would be ensured in the Black Sea, so commercial activities would begin, and a strong Ottoman navy would help protect the Dardanelles Strait. In newspaper articles, the Black Sea issue was clearly discussed in terms of allied law, and it was also emphasized that Germany and other allies should understand why the Navy was so important to the Ottomans. Due to external developments, open messages were given to the government through the press in order to do what was necessary, and it was stated that no information should be hidden from the Ottoman public. The excitement in Ottoman public opinion found its first reward in the Naval society before civilian organizations. In May 1918, the Naval Society made an attempt to address the fleet issue and a meeting was held with the Grand Vizier Talat Pasha.

During the final summer of the First World War, when the tension on the fronts continued, it was claimed in the newspapers that the Allied Germans did not examine this issue in depth and did not want to understand what the Black Sea Fleet meant to the Ottoman State. It was also emphasized that alliance relations should be based on clear trust and the solution for the fleet issue should not be associated with any other. As a matter of fact, the truth in these determinations emerged at the same time. Von Hanting, an official at the German embassy in Istanbul, strongly criticized and condemned the publication from the Ottoman printing press.

By the end of the First World War, public excitement about the Black Sea Fleet had disappeared, the number of related articles in the newspapers had decreased, and front-line developments had come to the fore. As in the course of the First World War, it was the collapse of fronts such as Palestine that ended the Russian fleet issue for the Ottoman press. As a matter of fact, with the signing of the Armistice of Montrose on October 30, 1918, the Ottoman State withdrew from the war and the alliance with the Germans ended.

With the Brest-Litovsk Treaty, the capture of the Russian navy by Germany caused a serious movement in the Ottoman public. Under the conditions brought about by the harsh conditions of the war in the country, the newspapers suddenly started to cover repeated news such as the struggle of the Ottoman Empire in the Black Sea, the historical competition with the Russians, as required by the alliance law. While the newspapers continued to provide information to contribute to the excitement of the public, the newspapers had devoted their columns to the question of whether the Russian fleet would be annexed to the Ottoman navy as of the first week of May. This excitement started to increase expectations in a short time, and some news or a new editorial on the subject was published every day. While the newspapers close to the government inspired moderation and tranquility, other media organs continued their publications directly demanding the annexation of the fleet. The articles discussed at length that there was no doubt that the Russian fleet was the booty, while all aspects of the issue, such as historical and state law, were discussed.

Among the Ottoman newspapers and magazines, one of the media organs that approached the subject with a special sensitivity was the *Donanma* (Navy) magazine. It was emphasized that the mood of the nation was reflected in the newspaper columns with this magazine, and it was asked to do what was necessary before time passed. Similarly, newspapers such as *Tasvir-i Efkâr*, *Zaman*, *İkdam*, *Zaman* stated that with the acquisition of the Russian fleet, security and public order would be ensured in the Black Sea, so commercial activities would begin, and a strong Ottoman navy would help protect the Dardanelles Strait. In newspaper articles, The Black Sea issue was clearly discussed in terms of allied law, and it was also emphasized that Germany and other allies should understand why the Navy was so important to the Ottomans. Due to external developments, open messages were given to the government through the press in order to do what was necessary, and it was stated that no information should be hidden from the Ottoman public. The excitement in Ottoman public opinion found its first reward in the Naval society before civilian organizations. In May 1918, the Naval Society made an attempt at the fleet issue and a meeting was held with Grand Vizier Talat Pasha.

During the last summer of the first World War, when the tension on the fronts continued, It was claimed in the newspapers that the Allied Germans did not examine this issue in depth and did not want to understand what the Black Sea Fleet meant to the Ottoman State. It was also emphasized that alliance relations should be based on a clear trust and the solution of the fleet issue should not be associated with another issue. As a matter of fact, the truth in these determinations emerged in the same days. Von Hanting, an official at the German embassy in Istanbul, strongly criticized and condemned the publication of the Ottoman printing press.

By the end of the First World War, public excitement about the Black Sea Fleet had disappeared, the number of related news in newspapers had decreased, and front-line developments had come to the fore. As in the course of the First World War, it was the collapse of fronts such as Palestine that ended the Russian fleet issue for the Ottoman press. As a matter of fact, with the signing of the Armistice of Montrose on October 30, 1918, the Ottoman State withdrew from the war and the alliance with the Germans ended.